

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL

Majandusteaduskond

Ärikorralduse instituut

Hanna-Maria Mets

JÄTKUSUUTLIKKUSE MÕISTE AVALIKUS SEKTORIS

Bakalaureusetöö

Õppekava Ärindus, peeriala Turundus

Juhendaja: René Arvola, PhD

Tallinn 2021

Deklareerin, et olen koostanud lõputöö iseseisvalt ja olen viidanud kõikidele töö koostamisel kasutatud teiste autorite töödele, olulistele seisukohtadele ja andmetele, ning ei ole esitanud sama tööd varasemalt ainepunktide saamiseks. Töö pikkuseks on 9149 sõna sissejuhatusest kuni kokkuvõtte lõpuni.

Hanna-Maria Mets .....

(allkiri, kuupäev)

Üliõpilase kood: 185179TABB

Üliõpilase e-posti aadress: hm.mets12@gmail.com

Juhendaja: René Arvola, PhD:

Töö vastab kehtivatele nõuetele

.....

(allkiri, kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees: Oliver Parts

Lubatud kaitsmisele

.....

(nimi, allkiri, kuupäev)

SISUKORD

LÜHIKOKKUVÕTE	4
SISSEJUHATUS.....	5
1. JÄTKUSUUTLIKKUSE LIIKUMINE NING SELLE DEFINITSIOON EELNEVA KIRJANDUSE NÄITEL	8
1.1. Jätkusuutlikkuse liikumise algus	8
1.2. Jätkusuutlikkuse definitsioon.....	12
2. METOODIKA JA UURINGU VALIM.....	23
2.1. Metoodika	23
2.2. Uuringu valim	24
3. TULEMUSED.....	25
3.1. Analüüs	25
3.2. Järeldused ja ettepanekud	35
KOKKUVÕTE.....	38
SUMMARY	41
KASUTATUD ALLIKATE LOETELU.....	44
LISAD.....	47
Lisa 1. Hartfordi ülikooli uuringu vastanute seas enim esinenud sõnad jätkusuutlikkuse defineerimisel.....	47
Lisa 2. Jätusuutlikkuse kontseptsioonid erinevate autorite poolt	48
Lisa 3. Intervjuu kava.....	50
Lisa 4. Transkriptsioonid intervjuudest <i>Google Drive</i> lingina.....	51
Lisa 5. Lihtlitsents	52

LÜHIKOKKUVÕTE

Keskkonnavalased teemad nagu jätkusuutlikkus on tänapäeval olulised arutelupunktid. Jätkusuutlikkuse sõnaga puutuvad kokku või on vähemalt kuulnud kõik inimesed. Kasutust leiab see mõiste palju, kuid 2007. aastal tehtud uuringu (Johnston *et al.*) tulemusel selgus, et jätkusuutlikkusel üksi on üle 300 erineva definitsiooni.

Uurimistöö probleem seisneb selles, et jätkusuutlikkusel on liiga palju definitsioone ning see võib raskendada ka muutuste läbiviimist näiteks riiklikul tasandil. Uurimistöö eesmärk on uurida, kuidas defineerivad jätkusuutlikkust just riigiasutused, sest nemad on siiski riiki juhtivad organid. Eestis on ka jätkusuutlikku arengu eesmärgid aastani 2030 ning kui tõlgendusi ühest sõnast eksisteerib nii palju, siis kuidas on neid võimalik ühtselt ellu viia.

Uuringu läbiviimiseks intervjueriti nelja avaliku sektori töötajat. Intervjuudest moodustas autor transkriptsioonid, mida analüüsis hiljem kasutades juhtumiülest meetodi. Valimisse sattusid isikud, kes kõik töötavad erinevates asutuses ehk nende kokkupuude ka teemaga on ka erinev.

Intervjuud kinnitasid probleemi olemas, et avalikus sektoris tõesti esineb lahkkelisi keskkonnavalaste sõnade defineerimises. Sisendi põhjal saab välja tuua kaks lähenemist jätkusuutlikkuse tõlgendamisele: organisatsiooni vaatepunktist või toetudes Euroopa Liidu poolt antud sisule. Ühe vastaja puhul ilmnis ka selge sõnade valiku eelistus – kestlik areng mitte jätkusuutlikkus.

Uuritav teema on kindlasti väga aktuaalne ning annab põhjust ka tulevaste uuringute läbiviimiseks. Lõputöö tulemused kindlasti ei anna jätkusuutlikkusele ühtset definitsiooni, kuid võivad anda motivatsiooni selle otsimist jätkata.

Võtmesõnad: jätkusuutlikkus, avalik sektor

SISSEJUHATUS

Säästlikkus ja jätkusuutlikkus on väljendid, millega on tuttav iga tänapäeva inimene. “Samas tundub teisest küljest, et nii mõnigi kord kasutatakse nimetatud mõisteid lihtsalt sõnakõlksudena, omamata ülevaadet, mis on nende sisuline tähendus ning miks peaksid inimesed neist üldse hoolima,” on Anneli Pajur ja Anneli Saaroja ilmekalt välja toonud oma 2020. aasta magistritöös, kus nad uurisid jätkusuutlikkuse kajastamist Eesti ettevõtete kodulehtedel ning selle seotust ka majandusliku eduga.

Jätkusuutlikkus võib laiemale avalikkusele tunduda kui üks sõnakõlks, aga selle taga peitub sügavam probleem, mis nõuab kohest tegutsemist. Ökoloogilise heaolu halvenemine, liikide väljasuremine, kliimamuutused ja sotsiaalne ebaõiglus on vaid mõningad märgid, et maailm on justkui tasakaalust väljas.

Jätkusuutlikkust kohtab tänapäeval kõikjal: reklaamides, arengukavades, ettevõtete eesmärkides ja toodete pakenditel. Ka turundusvaldkonnas on jätkusuutlikkus ning üldine roheline mõtteviis väga suureks trendiks. Lähemalt uurides selgub, et antud mõistel puudub ühtne definitsioon ning kõik inimesed-ettevõtted-asutused võivad justkui seda tõlgendada vastavalt oma tahtele. Tõlgenduste rohkus võib arutelu jätkusuutlikkuse üle teha huvitavamaks, kuid reaalsete eesmärkide ning tegevuskavade paikapanekuks on vajalik definitsioone kitsendada. Töö probleem seisneb selles, et jätkusuutlikkusel on liiga palju erinevaid definitsioone, mis tekitab ka raskusi riigisektori töötajatele. Mõistete tõlgendamise segadus raskendab kommunikeerimist nii majasiseselt, asutuste vaheliselt kui ka üldsusele ehk Eesti riigi kodanikele.

Uurimisküsimuseks on, et kuidas mõistavad jätkusuutlikkust riigiasutused avalikus sektoris. Töö autor leiab, et tähtis on teada, kuidas riigiasutused defineerivad sellist mõistet. Erinevate definitsioonide ja leidmine on ka selle bakalaureusetöö eesmärk. Juhul, kui selgub arusaamade mitte kokkulangemine mitme erineva ministeeriumi puhul, võib see olla koht aruteluks ning tegevuste peegeldamiseks – kas liigutakse üheskoos ikka samas suunas? Sama probleemi tunnistab ka teadlane Mark White (2013), küsides: “Kuidas me loodame saavutada ühist visiooni, kui me pole kindlad mis visioon see ongi?”

Tegemist on väga aktuaalse ning uudse teemaga, kuna avalikus sektoris pole varem sellist uurimust läbi viidud. See muudab uurimise põnevaks, kuid samas varasemate materjalide puudulikkuse tõttu kohati keerukaks. Varasemalt on sarnane uuring viidud läbi Hartfordi ülikoolis Ameerika Ühendriikides, kus jätkusuutlikkusele proovisid tähendust anda õpilased, õpetajad ja tavatöötajad (Owens, Legere 2015). Jätkusuutlikkuse sõna kasutatakse aina rohkem erinevate inimeste kui asutuste poolt, ilma selgitusteta, kuidas tõlgendab sõna kasutaja antud mõistet. Sisemised maailmavaated on need motiivid, miks teatud teemadega tegeletakse oluliselt rohkem kui teistega, leiab Giddins *et al.* (2002). Jätkusuutlikkuse ebaselgus võimaldab inimestel tegutseda vastavalt oma nägemusele, eirates võib-olla tähtsamaid ja suuremaid probleeme.

Keskkonnateadlikkus on kasvav trend ning seda illustreerib ka tarbija käitumine. 2020. aasta magistritöö (Pajur, Saaroja) uurimuse käigus selgus, et ettevõtted, kes kajastavad oma firma veebilehel jätkusuutlikkusega seotud näitajaid olid majanduslikumalt edukamad kui Eesti ettevõtted keskmiselt. See tähendab, et ka turundusvaldkonnale oleks sellise uurimistöö tulemused kasulikud, kuna see aitab sõnade või tähenduste hulgas orienteeruda ning võib-olla aitab ka leida korrektsema mõiste iseloomustamiseks enda ettevõtte rohelist mõtteviisi. Kuna riigi tasemel on jätkusuutlikkus ning keskkonnateadlikkus väga tähtsustatud ja nende poolt tulevad ka juhised, kuidas peavad ettevõtted oma tööd reguleerima, et olla kooskõlas Euroopa Liidu direktiividega, siis uurib ka see lõputöö just avaliku sektori tõlgendusi jätkusuutlikkusele.

Lõputöö teoreetilises osas tehakse ülevaade, kuidas algas ning kulmineerus jätkusuutlikkuse liikumine ajalooliselt. Samuti uuritakse varasemate uuringute tulemusi, kus oli eesmärgiks jätkusuutlikkuse defineerimine. Kuigi leidub inimesi, kes usuvad, et arusaamade rohkus rikastab ka mõistet ennast, siis autori poolt analüüsitud artiklite autorid vaidlesid üldiselt sellele vastu.

Töö uurimisküsimusele vastuse saamiseks viis autor läbi intervjuud mitmete riigiasutuste töötajatega, et uurida nende arusaama jätkusuutlikkusest. Intervjuud olid poolstruktureeritud teema laiahaardelisuse tõttu. Samuti andis poolstruktureeritus vabaduse uurida mõningaid teemasi rohkem süvitsi või orgaaniliselt liikuda hoopis varem avastama teemade poole. Empiirilises osas kirjeldab autor ka sisendi analüüsimeetodi valikut ning valimigrupi moodustamist. Tulemuste peatükis esitleb autor analüüsi koos olulistema järeldustega ning ka ettepanekuid tulevikus teostatavateks uuringuteks.

Käesolev töö võib olla kasulik riigitöötajale, kuna see toob välja arusaamade lahknevused eri asutuste vahel. Ühe töötaja tõlgendust ei saa küll üldistada kogu asutusele, kuid mingi kujutluse ta siiski loob. Lõputöö võib inspireerida riigiasutusi ise majasiseselt paika seadma, kuidas nemad mõistavad jätkusuutlikkust. Tegevuskavade ning üldise kommunikeerimise puhul on vajalik, et sõnumid on ühtsed ning ka lihtnimestele selgelt arusaadavad. Ühise visiooni nimel tegutsemiseks, peavad inimesed ühtemoodi ka mõistma, mis see visioon on.

Tööl võib olla väärtust ka tulevikus, kui definitsiooni ei otsita enam terves avalikus sektoris, vaid ühes riigiasutuses. Kasulikku sisendit võib seda teemat uurides anda ka juba välja antud tegevuskavad, allhanked, eesmärgid ning muu, mis käsitleb sõna “jätkusuutlikkus”. Dokumente analüüsides võib ka järeldusi teha, kas sõna tõlgendus püsib samasugune. Üks intervjueeritav avaldas ka huvi uuringu vastu, mille eesmärk oleks teada, kuidas defineerivad Eesti elanikud kõiki jätkusuutlikkusega seotud kontseptsioone (näiteks keskkondlik jätkusuutlikkus, majanduslik jätkusuutlikkus jne).

Autor avaldab suurt tänu kõigile intervjueeritutele, kes pühendasid oma väärtuslikku aega selleks, et aidata uurimistöö eesmärki täita.

1. JÄTKUSUUTLIKKUSE LIKUMINE NING SELLE DEFINITSIOON EELNEVA KIRJANDUSE NÄITEL

1.1. Jätksuutlikkuse liikumise algus

Inimesed pole alati keskkonda tajunud kui hääbuvat ressursi. Teadlikkus on kasvanud viimase poole sajandiga ning seda ka ökoloogiliste olude halvenemise tõttu. Elusolendite elutingimused on muutumas ja tänu info kiirele liikumisele on probleemide kajastatavus suurem kui kunagi varem.

Vaatamata sellele, et 17. sajandil puudusid tööstushooned, mille pindala võib ulatuda kuni mitme staadioni suuruseks, ilmnes ka sel ajastul keskkonna jätkusuutlikkusega probleeme. 13. sajandil oli Inglismaa juba kandnud suuri kaotusi metsaala vähenemisele selle raadamise tõttu (Thomas 1983). Ka Prantsusmaa on ajaloo jooksul olnud väga metsarikas maa, kuid 18. sajandil oli metsaala alles jäänud vaid 16% kogu riigi pindalast (Williams 2006). “Paljud ühiskonnad enne 19. sajandit puutusid kokku metsade hävitamisega, kõrbestumisega, pinnase erosiooniga, mudaste jõgedega, linnade õhusaastega, põudadega ja ebastabiilse vilja saagikusega, “ toob Jeremy L. Caradonna (2014, 23) välja oma jätkusuutlikkuse ajalugu käsitlevas raamatus. Ökoloogilise keskkonna halvenemine pole uus probleem, kuid selle seiskamiseks peab inimkond enne kõike mõistma, et sellise olukorra põhjuseks on nende endi käitumine. Järgmise sammu jätkusuutlikuma käitumise poole saab ainult siis teha, kui teadvustatakse iseenda süüd. Suurriigid nagu Prantsusmaa, Inglismaa ja Saksamaa olid esimeste seas, kes teadlikult võtsid kasutustele praktikaid, et keskkonda jätkusuutlikumalt kasutada ning ka selle tulevik tagada. Tõsisema kõlapinna saavutas metsatööstus, sest selle tähtsus Euroopas oli äärmiselt suur. Puit oli eurooplaste peamine energiaallikas ning vajalik lisaks igal muul elualal – selle stabiilne juurdekasv ja kasutus oli vajalik kogu Euroopa heaolu säilitamiseks. Aastatel 1700 kuni 1850 tegid eurooplased ligikaudu 25 miljoni hektari ulatuses metsaraiet ning kaevasisid üles 40 miljonit hektarit rohumaad (Williams 2006). Kahju oli ulatuslik ning 18. sajandil jõudis antud teema ka poliitilisele maastikule, tänu millele sai metsandus osaks ka mitme riigi keskkonnastrateegiast. (Caradonna 2014)

Inimese soov tarbida, väljendada oma rikkust ja elada külluslikult pole ajaloos ka ainuüksi viimase kahe sajandi nähtus. Juba 1690ndatel toimusid Inglismaal esimesed sündmused, mille lõpptulemus oli 18. sajandil riigis kõikide klasside rikastumine ja tarbimise revolutsioon. Tarbimise suurenemise üheks teguriks olid koloniseeritud maadelt imporditavad tooted, mille hulgas oli nii odavat riidet kui luksuslikke tarbesemeid (näiteks tubakas, kohv ja tee). Varasemalt polnud tavaks, et inimesed ostavad rohkem kui neil reaalses vajas, kuid rikkuse kasv ja turuvaliku suurenemine, tõi kaasa ka ostukäitumise muutumise. Inglismaa tarbimisbuum muutis turu külastatavuse võrdväärseks teatrikülastusega – see oli koht sotsialiseerumiseks, meelelahutuseks ja ostlemiseks. (McKendrick *et al.* 1982)

Tehnoloogia kiire areng tõi 19. sajandil kaasa suurejoonelise industrialiseerimise, mis oli suur samm tänapäevase komplekse globaliseerunud maailma poole. Protsesside automatiseerimine, transpordi areng, konveierliinide teke, tootmise võimsuse suurenemine – maailm muutus ning koos sellega ka tarbimine. Kiire arengu taga oli fossiilsete kütuste kasutamine tohututes kogustes. Selle perioodi jooksul suurenes globaalne energia tootmine ligikaudu 9 korda, mis tähendab, et inimestele kättesaadav energia oli 18 korda suurem kui varasemalt (Heinberg 2004, 22). 18.-19. sajandi vahemikus toimus ka kiire populatsiooni kasv – suuremates riikides 50% kuni 100% ulatuses. 1700ndate lõpus tuli ka esimene tarbimislaine, kus hakati ostma kaupa, mille tootmine pole varasemalt võimalik olnud. Massiline tootmine tekitas ka vajaduse efektiivsema ja kiirema transpordi järele. Kuna kaupu oli nii palju ning nende tootmine üksnes suurenes, rajati selle hoiustamiseks suuremad kaubanduskeskused. Esimene sellist sorti keskus avati Pariisis 1830. aastal. Inimeste arvamus muutus ka töötamisest – see ei olnud üksnes kohustus, vaid lahutamatu osa elust. Usuti, et ainult need inimesed saavad õnnelikuks ja edukaks, kes teevad palju tööd. Kuna töökohad olid kodust eemal kujunes ka uus peremudel, kus naiste vastutus oli hoolitseda kodumajapidamise eest ning mehed olid peamised palga teenijad. Suurenev hulk inimesi kolis ka linnadesse ja üldine elurütm kiirenes. (Wolfe 2016)

Jätkusuutlikkuse algus on palju seotud imperialismiga, just tänu uutele kolooniatele. Piirkonnad, mis sattusid vallutuste ohvriks, kasutati ära peamiselt ressursside eksploateerimiseks. Kogukonnad, kes ennist elasid harmoonias koos loodusega nüüd tapeti ning nende ürgsed metsad võeti maha. Uuele puhtale pinnale rajati rohkelt põllumaad, et kasvatada tulusaid tooraineid. Tänu

kolooniatele, kus lühikese aja jooksul võeti näiteks palju metsa maha või loodusressursid üldiselt vähenesid, nägid eurooplased esmakordselt ka isiklikult tagajärgi mitte jätkusuutlikule käitumisele. Oma riigis ei pruugi nii hästi märgata looduslikke muutusi igapäevaselt seal elades, aga vallutatud alade puhul oli lihtsam märgata metsade kiiret kadumist ja selle mõju kliimale, kohalikele liikidele. Uute kogukondadega kokkupuutumisel õppisid koloniseerijad ka jätkusuutlikke praktikaid näiteks metsamaa säilitamiseks. Põlisrahvas oli mõningate alade puhul sajandeid kui mitte kauem suutnud elada antud varudega, kuna olid välja töötanud meetmed ressursside pikaajaliseks kasutamiseks. (Caradonna 2014)

Jätkusuutlikkuse liikumine oli arengu mõttes justkui samm tahapoole, eemale massilisest tootmisest ning kiirest globaliseerumisest. Ernst Friedrich Schumacher (2010) usub, et väiksem grupp inimesi hoolitseksid suurema hoolega oma maatüki eest, kui seda teevad suured korporatsioonid ning valitsused. Ta leidis, et inimkonna jätkusuutlikkuse võib tagada uus lähenemine: “Automatiseerimisele ja suursugususele keskendumine on 19. sajandi mõtteviisi jääkprodukt ning sellega pole võimalik lahendada tänapäeval aktuaalseid probleeme. Vaja on uut mõtteviisi, mis keskendub inimestele, mitte kaupadele – kaubad hoolitsevad iseenda eest! Seda võib kirjeldada sellise tsitaadiga: “Pigem tootmine masside poolt kui masstootmine.”” See idee muidugi ei eelda täielikult suuremahuliste ettevõtete eraldumist ühiskonnast, vaid kutsub lugejat mõtlema, kas ühiskonna edukus sõltub ainuüksi tsentraliseeritud juhtimisest ja korporatsioonidest. Igatsus lihtsakoelisema elu järgi toimus juba 18. sajandil. Jean-Jacques Rousseau kritiseeris rohkelt tehnoloogia kasutuselevõttu ja majandusliku edu tagaajamist. Te leidis, et sellised eesmärgid on inimkonnale rohkem kahju kui kasu toonud. Kuigi ta polnud selle mõtte esmane välja käija, siis ka Rousseau uskus, et kõik inimesed on loomult võrdsed. Ebavõrdsus on ühiskonna väljamõeldud ja tuleneb varade ebaproportsionaalselt jagamisest. Arvamust avaldasid ka teised prantsuse esseistid 1780ndatel, kes arutlesid, et metsade ebakorrektno hooldus või mahavõtt viib suuremate probleemideni kui ainult puidu saagikuse langus. Lähimõtlemata metsaraie tagajärjel võidi ära rikkuda ka lähedal olev põllumajanduslik maa-ala. (Caradonna 2014)

20. sajandi keskpunktis jõudis loodusliku keskkonna säilitamise eesmärk ka laialdaselt poliitilisele maastikule. Mitmed riigid viisid sisse seadusi, mis piirasid looduslike ressursside

kasutust, saaste levitamist, loomaliikide küttemist ja maakasutust. Tähtsamad keskkonnaseadused: 1963. aasta puhta õhu seadus, 1964. aasta metsiku maa seadus, 1965. aasta maa ja vee kaitsefond, 1965. aasta seadus tahkete jäätmete kõrvaldamiseks, 1966. aasta ohustatud liikide kaitse seadus, 1968. aasta järvede kaitse seadus, 1970. aasta riikliku keskkonnapoliitika seadus ja 1972. aasta puhta vee seadus. Belgia riigis sai 1970ndatel esimest korda koha parlamendis ka rohelise partei liige. Sellised ettevõtmised olid suureks eeskujuks ka teistele riikidele, kes hakkasid iseseisvalt oma valitsustes läbi viima aktiivsemat keskkonnapoliitikat. Samal kümnendil korraldas Ameerika Ühendriikide senaator ka maailma esimese Maa Päeva, mis saavutas kiiresti rahvusvahelise edu ja mida nüüd iga-aastaselt 22. aprillil tähistatakse. Uue definitsiooni omastas ka sõna “keskkond”, mida 1960ndatest aastatest hakati seostama loodusega. Sõna eksisteeris küll 17. sajandist saadik, kui varasem seos ökoloogilise maailmaga puudus. Populaarseks muutus ka jäätmete sorteerimine ja taaskasutus. Ajaloolises kontekstis polnud tegelikult taaskasutus tegevuse poolest midagi uut, kuna seda praktiseerisid juba egiptlased tuhandeid aastaid tagasi. (Caradonna 2014) Lühikese aja jooksul tegi inimkond suuri samme säästlikuma elukorralduse suunas, mille tulemusi võib näha ka tänapäeval.

1972. aastal loodi ka ÜRO Keskkonnaprogramm (UNEP). Tegu on organisatsiooniga, kus 2021. aasta seisuga on 193 liikmesriiki. Programm teeb pidevat monitooringut maailmas toimuva kohta, arendab koostööd globaalselt erinevate asutustega ja teadvustab inimesi ülemaailmsetest säästva arengu eesmärkidest. Organisatsiooni tegevusaladeks on peale keskkonnaprobleemide veel sotsiaalne heaolu ja tehnoloogiline areng. (About the Sustainable...) ÜRO Keskkonnaprogramm on suurim rahvusvahelist keskkonnapoliitikat koordineeriv asutus (Caradonna 2014) ehk selle olemasolu ning panus globaalse keskkonna heaolule on äärmiselt tähtis.

Jätksuutlikkuse ning keskkonna teadlikkuse arusaam on mõnel määral eksisteerinud kogu aeg. Kuid isegi 18. sajandil võis leida kriitikuid, kes said aru, et sotsiaalne heaolu sõltub ka ümbritsevast loodusest. Loodusliku keskkonna hävimine ei mõju halvasti ainuüksi tööstustele, kus kasutatakse selle ressursi sisenditena, kuid ka inimeste elule, kelle elu sõltus puhtalt metsast tema kõrval. 19. sajandil liikus maailm siiski tehnoloogilise arengu ja majandusliku edu suunas. Fossiilkütuseid kasutati massiliselt, teades ainult, et seda on palju ning see on odav. Riikide soov

rikastuda oli niivõrd suur, et looduse säilitamine ei tundnud selle eesmärgi saavutamiseks suur ohverdus. (Caradonna 2014)

1.2. Jätkusuutlikkuse definitsioon

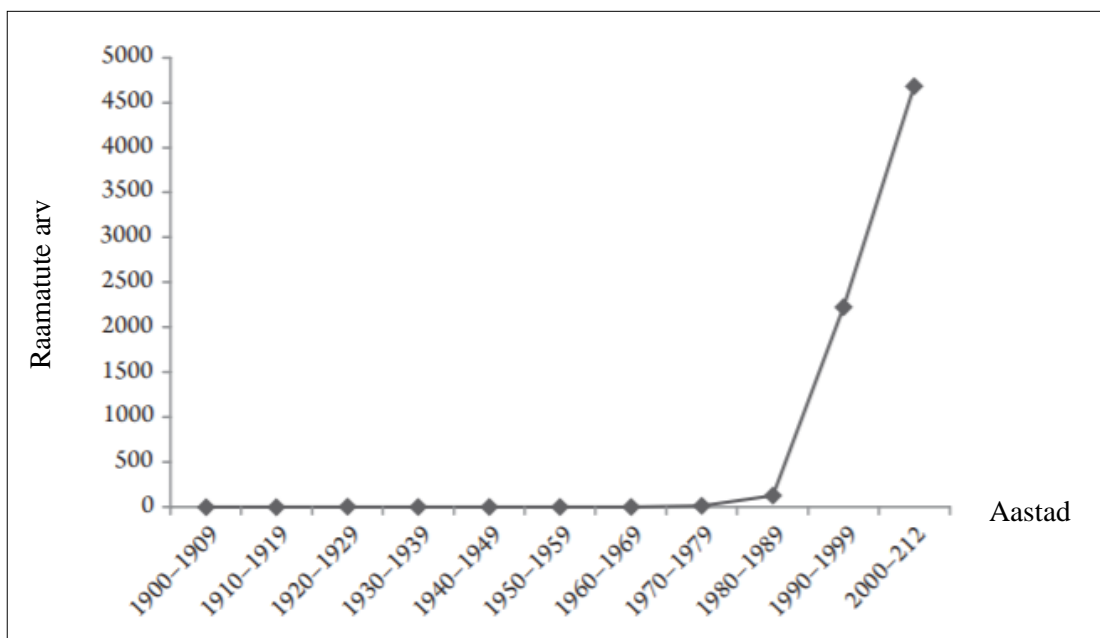
Jätkusuutlikku ja säästva arengu põhimõtteid võib kohata juba 18. sajandi kirjandusest (Spindler 2013), kuid suuremat tähelepanu hakkas see saavutama 1960ndatel (McKenzie 2004). Industrialiseerimisega kaasnes nähtus, mille jooksul majanduslikud trendid muutusid. Tähtis oli majanduskasv, klasside rikastumine, transport ja tootmine. Usuti, et selliste tegevuste kaudu saabub lõpuks elu, mida kõik inimesed on ihaldanud. Tegelikult klassidevaheline lõhe suurenes veelgi; tekkisid urbaniseeritud linnaosad, kus elasid ületöötanud töölisklassi esindajad; töötuse kasv; populatsiooni kiire kasv, mille tõttu suurenes ka tarbimine ja vajadus looduslike ressursside järele. (Caradonna 2014) 20. sajandil mõisteti, kui tõsine on olukord varasema ressursside ebakompetentse haldamise tõttu. Seetõttu muutus populaarseks ka idee jätkusuutlikkust arengust ja eluviisist. (McKenzie 2004)

Esimest korda käsitleb jätkusuutlikkust ideena ja sõnana 18. sajandil kirjutatud raamat nimega “*Sylvicultura oeconomica*”, mille fookuses on Saksamaa metsatööstus. Autor Hans Carl von Carlowitz leiab, et puid võib ainult sama palju maha võtta, kui neid uuesti juurde kasvab. Teadur Edmund A. Spindler (2013) toob välja, kui põnev on fakt, et juba 18. sajandil suhtuti metsatööstusesse kui väga majanduslikku protsessi, mida tuleb efektiivselt reguleerida ning targalt kasutada. (Spindler 2013) “*Sylvicultura oeconomica*” oli aastatepikkuste uuringute tulemus, kus Carlowitz käsitles teemasid nagu inimestest põhjustatud metsakadu; looduslike metsakao põhjuseid; leiutisi, et tööstustes puidu vajadust vähendada, erinevaid meetodeid metsakasvatuseks ja palju teisi äärmiselt olulisi leide. Ta mõistis varakult, et tööstuste vajadus puidu järele on suur ning tollase metsade käitlemisega oleksid ressursid kiiresti otsa saanud. (Caradonna 2014) Metsade olemasolu ja selle stabiilne juurdekasv oli äärmiselt tähtis majandusliku heaolu tagamiseks ning arenguks. Carlowitzi uuringud levisid kiiresti üle maailma ning 19. sajandi lõpul tuli hulk tudengeid just Saksamaale omandama teadmisi metsandusest (Caradonna 2014).

“Harva on kontseptsioon saavutanud nii laialdase kõlapinna või nii sügava tähenduslikkuse, kui seda on teinud jätkusuutlikkuse mõiste,” kommenteerib Edmund A. Spindler (2013). Seda mõistet kasutatakse pealkirjades, lubadustes, arengukavades, eesmärkides, samal ajal selgitamata selle tähendust või kasvõi isiklikku arusaama.

Eestis korraldab Vastutustundliku Ettevõtluse Foorum alates 2007. aastast firmadele võimalust oma firmat hinnata Indeksi abil ning eduka töö korral pälvida Vastutustundliku Ettevõtluse Indeksi märgis (Vastutustundlik Ettevõtluse...). 2010. aastal esitas ÜRO uuringu tulemusi, kus selgus, et 93% uuringus osalenud ettevõtte juhtidest pidas teemat, nagu ettevõtte jätkusuutlikkus, äärmiselt tähtsaks (UN Global Compact 2010). Jätkusuutlik käitumine ja üldine meelestatus on hinnatud ning soositud. Kuid antud sõnale on erinevate uuringute kohaselt üle 300 erineva definitsiooni (Johnston *et al.* 2007). Kas arusaamade rohkus rikastab või hoopis raskendab teema mõtestamist?

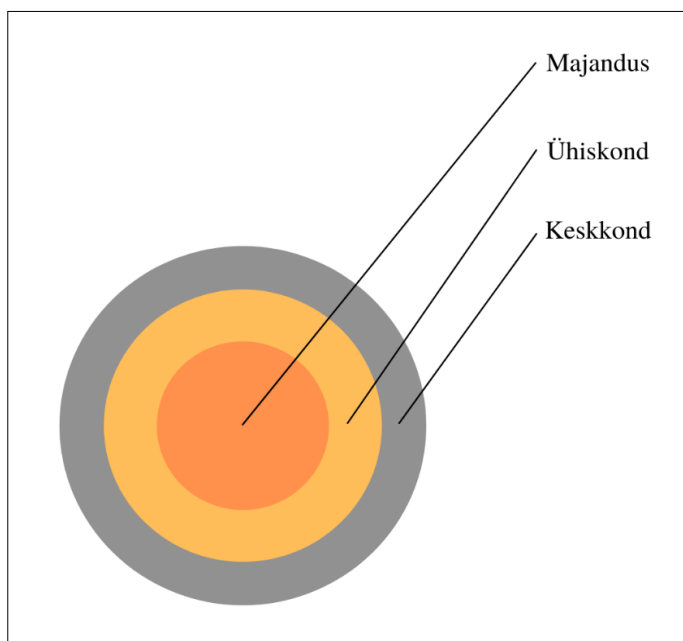
Kasvavat huvi jätkusuutlikkuse vastu illustreerib väljastatava kirjanduse hulk, mille maht on märgatavalt kasvanud alates 1970. aastast (vt Joonis 1).

Joonis 1. Raamatud, mille pealkirjas esineb sõna “jätkusuutlik” või “jätkusuutlikkus”, 1900-2012 aasta vahemikus
Allikas: Caradonna (2014, 3)

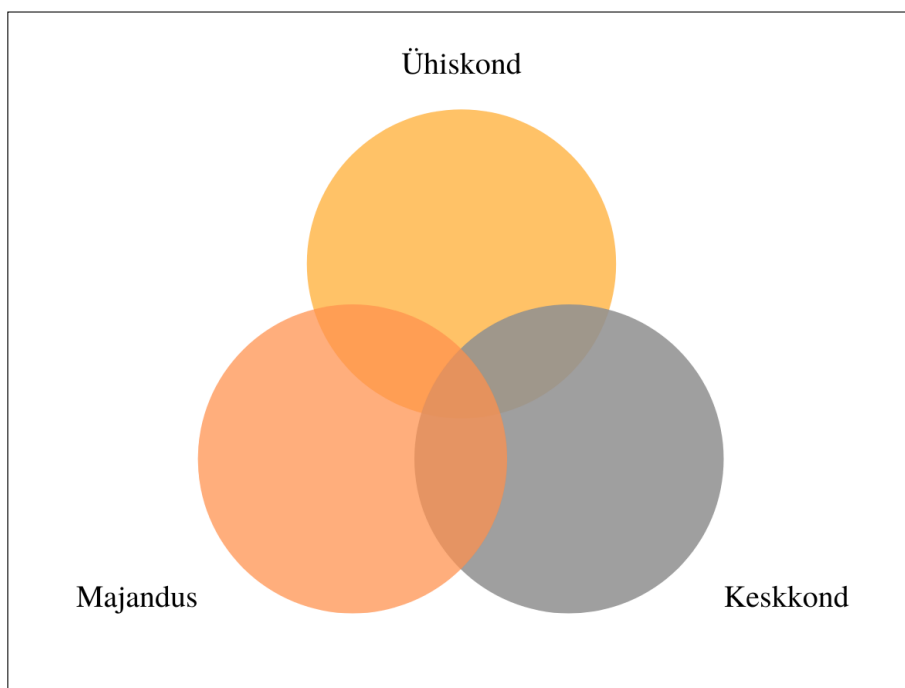
Säästev areng ehk jätkusuutlikkus on ökoloogilise seisuga halvenemisega omandanud ka kompleksema arusaama. See pole eesmärk, kuhu poole inimkonnana püüelda, vaid see selgitab kolme sektori omavahelist seotust – keskkond, ühiskond ja majandus. Kirjanduses esineb kõige sagedamini kaks mudelit, mille eesmärk on selgitada eelnevate teemade seotust. Nendeks mudeliteks on Venni diagrammid. (McKenzie 2004)

Esimene mudel selgitab keskkonna, ühiskonna ja majandusliku suhet kui üksteisest sõltuvalt (vt Joonis 2). Illustratiivselt näeb see välja nii, et ühiskonna kui majanduse värvilised ringid on suure keskkonda tähistava ringi sees. Sisemiste ringide heaolu sõltub välimisest ringist ehk keskkonnast. (McKenzie 2004) Inimesel poleks kohta Maa peal, kui ei oleks keskkonda. Enne tänapäevaseid mugavusi tulid kõik igapäevaeluks vajalikud esemed ümbritsevast keskkonnast. Loodusest tulenevad ressursid on inimkonna arengut pärssinud sadu tuhandeid aastaid. Toodete ja teenuste vahetust turul ei toimuks ilma inimesteta ehk ka selle eksistents sõltub toimiva ühiskonna olemasolust. Keskkond jagab ressursse inimestele ja see kandub edasi ka majanduse tegevustesse. Keskkonna tähtsust võib võrrelda toiduahela esimese loomaliigiga – ilma temata poleks olemas ka temast toituvaid loomaliike.

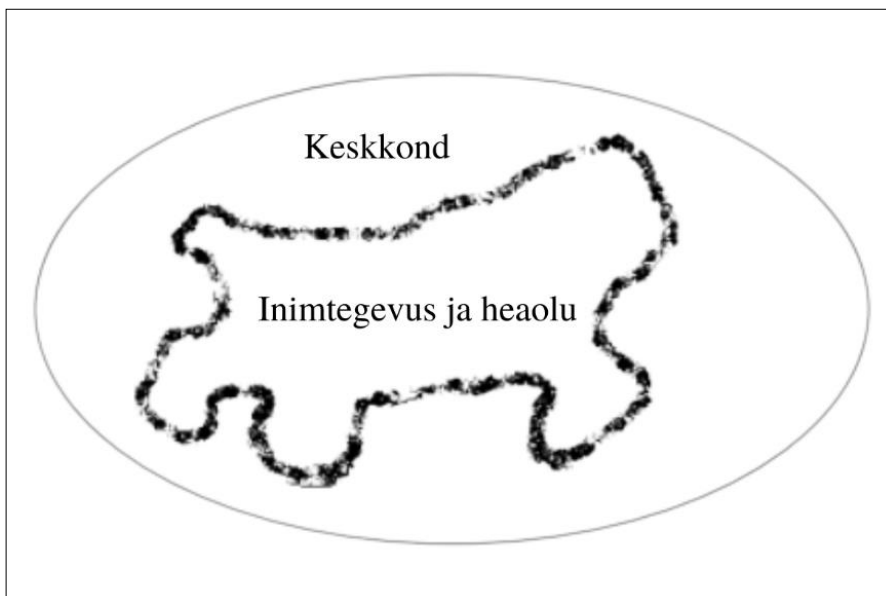
Joonis 2. Üksteise sees olevate ringide mudel
Allikas: McKenzie (2004); joonis autori koostatud

“Kattuvate ringide” mudel esitleb kolme sektorit kui võrdseid partnereid, mis kõik on omavahel mõnel määral seotud (vt Joonis 3). Jätkusuutlikkuseks võib pidada ala, mis tekib kohas, kus kõik ringid kattuvad. (McKenzie 2004) “Kattuvate ringide” mudel on saanud palju kriitikat selle üle, et see ei võta arvesse sektorite sõltuvust üksteisest. Üks valdkond vajab ka teisi eksisteerimiseks, keegi pole täiesti üksi toimiv ja autonoomne. Sellise lähenemise tutvustamine ühiskonnale ei lahenda probleeme sügavuti, vaid üksnes pinnapealselt. Lahendustena nähakse näiteks jäätmete heiskamise maksustamist, intressimäära muutmist ja toetuste pakkumist. Tegu on tehnilise lähenemisega, mis pikas perspektiivis suuri samme jätkusuutlikkuse poole ei tee ja sektorite vahelisi sidemeid ei tunnista. Kapitalistlikul ajastul on riikide eesmärk SKP-d kasvatada ning sellest lähtuvalt pannakse paika kõik muud poliitilised suunitlused. Giddings *et al.* toovad välja, et tänapäeval mõistetakse inimestevahelisi suhteid või looduslikku keskkonda ka kapitalina. Kapital, mis suudab rahuldada inimeste vajadusi ning pakub veel omakorda teenuseid. (Giddins *et al.* 2002) Läbi raha kõikide elu aspektide mõõtmine võib ohtu seada visiooni maailmast, kus loodust ei ohverdata majandusliku kasvu nimel ja sotsiaalne ebavõrdsus on vähenenud või hoopiski kadunud.

Joonis 3. Kattuvate ringide mudel
Allikas: McKenzie (2004); joonis autori koostatud

Vaatepunkt, mille keskmes on kolm sektorit, on liigselt lihtsustatud, et tõlgendada nii abstraktset kontseptsiooni nagu jätkusuutlikkus, leiab Giddins *et al* (2002). Maailm ning selle allsüsteemid on rikkamad ning komplekssemad kui need kaks mudelit seda edasi suudavad kajastada. Giddinsi ja ta semude poolt pakutud mudel liigitab majanduse inimtegevuse alla (vt Joonis 4). Inimese ja keskkonna vahelist seost kujutatakse hägusa joone abil, mis peegeldab pidevat ressurside voolu kahe poole vahel. Mõlema poole vahel käib tihe läbikäimine ning koostöö. (Giddins *et al.* 2002)

Joonis 4. Mudel, mis peegeldab inimtegevuse ja keskkonna vahelist hägusat suhet
Allikas: Giddins *et al.* (2002)

Jätkusuutlikkus on äärmiselt lai teema, millele ühise definitsiooni leidmine võtab veel arvatavasti aega. Keerulisemaks teeb fakt, et antud mõistet saab kasutada paljudes kontekstides.

Phillip Sutton (2000) leiab, et jätkusuutlikkuse kontseptsiooni saab laiendada viiele teemale:

- keskkond (ökoloogiline jätkusuutlikkus);
- ühiskond (ühiskondlik jätkusuutlikkus);
- majandus (majanduslik jätkusuutlikkus);
- organisatsioon (organisatsiooniline jätkusuutlikkus);
- inimesed organisatsioonis (inimeste jätkusuutlikkus).

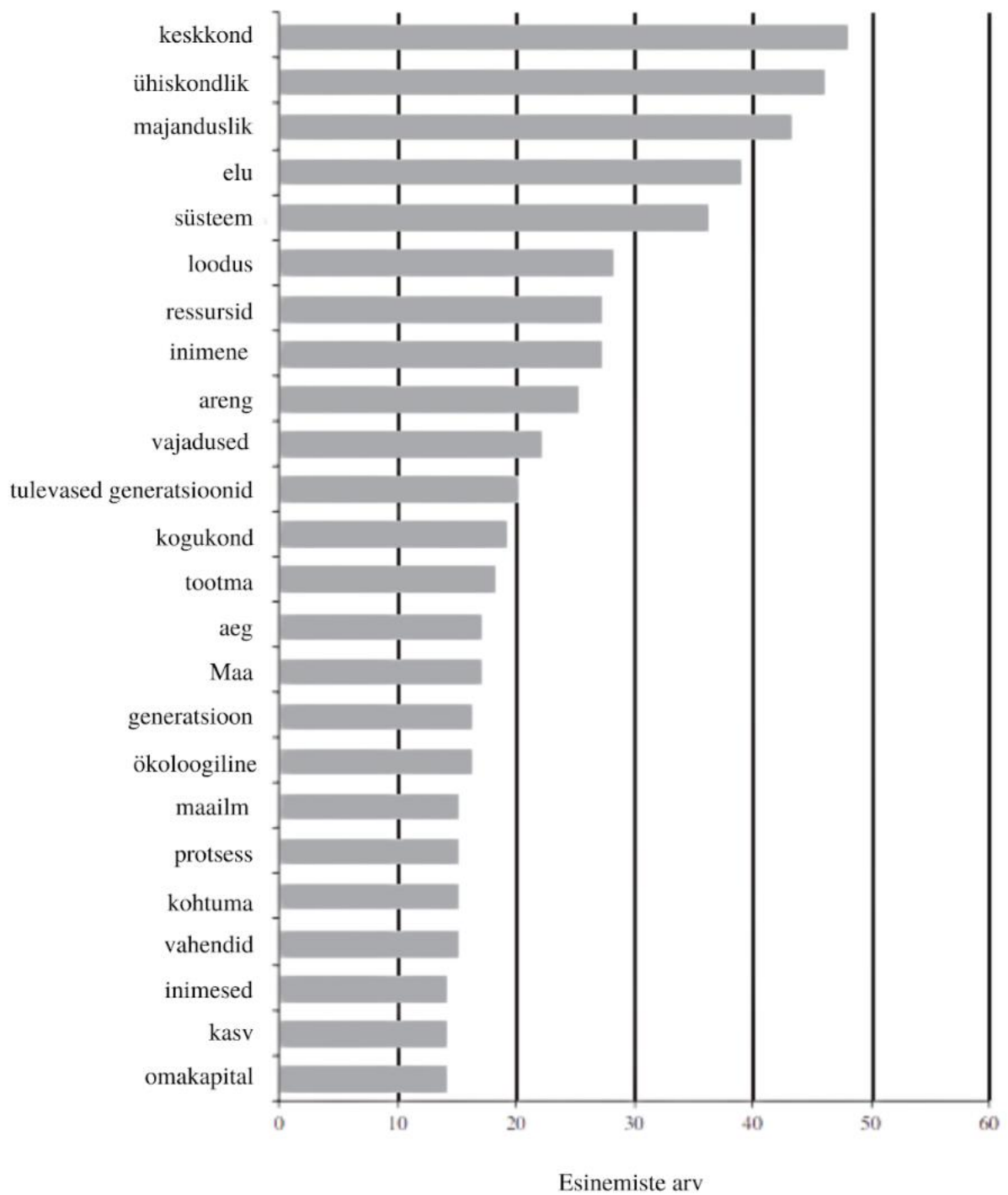

See tähendab, et nüüd on tõlgendamise raskusi mitte ühe, vaid kuue erineva kontseptsiooniga. Suttoni (2000) kohaselt ei ole jätkusuutlikkus üldse seotud erinevate sektorivaheliste tasakaaludega, vastukaaluks eelnevatele Venni diagrammidele, või isegi elukvaliteedi parandamisega. Tema läheneme on vägagi praktiline – see on millegi säilitamine. Inimesi ajab segadusse asjaolu, kui jätkusuutlikkusele ei leita ühist arusaama enne, kui seda hakatakse praktikas kasutama. Definitsioon järgneb tegevustele – vägagi ebatraditsiooniline probleemidele lähene mine 21. sajandi maailmas.

Sellist hoiakut võib võrrelda White'i 2013. aasta uuringu pealkirjaga “Jätkusuutlikkus – ma tean mis see on, kui ma näen seda”. Oma uuringus kasutas White programmi, mis esitas teksti visuaalsel kujul, tuues välja kõige sagedamini esinevad sõnad või väljendid. Analüüsitavateks andmeteks oli tal üle saja eelnevalt avaldatud teksti, mis käsitlesid jätkusuutlikkuse definitsiooni. Tulemus oli 25 sõna või fraasi, mis esinesid kõige rohkem analüüsitavates tekstides (vt Joonis 5). Uuring tõestab, et varasemalt kirjeldatud mudelis, mis käsitlesid keskkonna, majanduse ja ühiskonna omavahelisi suhteid kasutatakse laialdaselt jätkusuutlikkuse defineerimisel. Sõna “süsteem” sagedus viitab faktile, et inimesed tunnistavad seoste olemasolu – miski pole üksi autonoomselt eksisteeriv, vaid esineb süsteem (White 2013).

Samuti võib arvata, et sõnade “tulevased generatsioonid” ja “vajadused” sagedus on mõjutatud Brundtlandi raportist. Brundtlandi raport on tuntud kui 1987. aastal avaldatud aruanne, kus on üks enim tsiteeritud definitsioone jätkusuutlikkusest: “Jätkusuutlik areng rahuldab praeguseid vajadusi, seadmata ohtu tulevaste põlvkondade võimalused oma vajaduste täitmiseks.” (Our Common Future 1987)

Brundtlandi raport on, vaatamata populaarsusele, osaks saanud ka suurele kriitikale. Leitakse, et tõlgendus on ebaselge ja suunatud massidele oma lihtsa sõnastuse tõttu. Samuti seatakse siin definitsioonis inimelu esikohale, jättes kõrvale keskkond ning selles elavad muud elusolendid. See läheb vastuollu osade ökoloogide filosoofiaga, kus maa peal elavad olendid on kõik samaväärse tähtsusega olenemata tema kasulikkusest inimkonnale. (Giddings *et al.* 2002)

Joonis 5. White'i uuringu tulemusel 25 enim esinenud sõna jätkusuutlikkuse defineerimisel
 Allikas: White (2013)

Sama aruanne sisaldas ka säästva arengu tuumikelemente (Our Common Future 1987) :

- rahuldada kõikide elusolendite põhivajadusi ja tagada neile mõistlik heaolu standard;
- saavutada õiglasem elustandard nii inimpopulatsiooni sees kui populatsioonide vahel (globaalselt);
- suhtuda suure ettevaatusega tegelikku või potentsiaalsesse bioloogilise mitmekesisuse vähenemisse ja looduse isetaastumisvõime kahjustumisse nii lokaalselt kui globaalselt;
- areng ei tohi kahjustada tulevaste põlvkondade elustandardit ja tarbimist praegusel või paremal tasemel.

Sarnane uuring, nagu eelmainitud White'i 2013. aastal tehtud analüüs, on läbi viidud ka Hartfordi ülikoolis Ameerika Ühendriikides. Seal küsiti ülikooli töötajatelt (õpetajad kui ka tavatöötajad) ja üliõpilastelt arvamusi jätkusuutlikkuse lahtimõtestamisega. Autorid Owens ja Legere (2015) usuvad, et selline uuring valgustab, kas ja millisel määral jõuavad üldse jätkusuutlikkust propageerivad sõnumid haridusasutusteni. Tulemused olid läbiviijate jaoks üllatavad, sest kui nad võrdlesid ülikoolis vastanute sagedamini esinenud sõnu White'i tulemustega, siis nendevaheline sarnasus oli oodatust väiksem. Kuigi 100% White'i 25-st sõnast esines töötajate ja tudengite definitsioone analüüsides, siis sagedused olid üsna madalad. (Owens, Legere 2015)

Tabel 1 on kujutatud White'i nimekiri tema 25-st kõige sagedamini esinenud sõnadest ning selle kõrval on nende sõnade esinemiste arv Owens ja Legere uurimuses üliõpilaste ning ülikooli töötajate seas. Halli värviga on tähistatud alad, millel ei esinenud vastet antud valimigrupi hulgas. Kõige rohkem White'i nimekirjas esinenud sõnu ilmnes õppejõudude poolt antud definitsioonides ning kõige vähem tavaliste töötajate tõlgendustes (Owens, Legere 2015). Nende tulemuste põhjal võib järeldada, et õpetajad on akadeemilise väljaõppega, mille tõttu nende tõlgendused kasutavad kindlaid või spetsiifilisi väljendeid. Tavalised kooli töötajad ja tudengid võib-olla defineerivad jätkusuutlikkust oma sõnadega ning lähtuvalt nende maailmavaatele. See võib põhjendada olukorda, miks õppejõudude sõnakasutus oli kõige sarnasem White'i tulemustega.

Tabel 1. White'i 25 populaarsema sõna esinemissagedus Hartfordi ülikooli uuringule vastanute seas (sõnade esinemiste arv)

White (2013)	Sõnade esinemine kõikide gruppide peale kokku	Sõnade esinemine õpilaste hulgas	Sõnade esinemine töötajate hulgas	Sõnade esinemine õppejõudude hulgas
25 populaarsemat sõna	Sõnu kokku = 1952	Sõnu kokku = 937	Sõnu kokku = 309	Sõnu kokku = 652
keskkond	28	18	3	6
ühiskondlik	6	0	4	2
majanduslik	1	0	0	1
elu	18	9	0	9
süsteem	3	1	0	2
loodus	10	2	1	6
ressursid	59	26	9	22
inimene	2	2	0	0
areng	2	1	0	1
vajadused	13	5	2	5
tulevased generatsioonid	8	1	3	4
kogukond	4	2	1	1
tootma	2	0	0	2
aeg	18	11	3	4
Maa	10	7	1	2
generatsioon	10	1	3	6
ökoloogiline	4	1	0	2
maailm	2	2	0	0
protsess	5	1	1	3
kohtuma	7	1	0	6
vahendid	4	2	1	1
inimesed	5	4	0	1
kasv	2	0	0	2
omakapital	1	0	0	1

Allikas: Owens, Legere (2015); autori koostatud

Üliõpilaste ja kollektiivi hulgas enim esinenud sõnad on kuvatud lisades (vt Lisa 1), nii koguvalimi kui alamgrupi arvestuses. Halli tooniga on märgistatud sõnad, mis esinevad ka White'i nimekirjas. Hartfordi ülikooli populaarsemate sõnade seast leidub kaheksa ühist fraasi White'i loendiga. Nende kaheksa hulka kuuluvad ressursid, keskkond, aeg, vajadused, elu, Maa, generatsioon ja loodus. Üllatavalt ei leidu ülikooli nimekirjast “majandust” ning “ühiskonda”, mis on üldtunnustatud mudeli osad jätkusuutlikkuse kontseptsiooni tõlgendamisel. Tulemuste analüüsimisel võib järeldada, et suurim teadlikkus jätkusuutlikkusest oli kooli õppejõududel, kellel esines 23 sõna White'i 25-st sõnast

Uuritava mõiste defineerimine osutus keeruliseks. Nagu kritiseeriti Brundtlandi raporti tema ebaselguse eest, siis White'i ja Ameerika ülikooli uuringu võrdlus tõestas, et arusaamatus esineb ka tavainimeste hulgas. See avab jällegi arutelu haridussüsteemi osas, – kas koolid annavad endast parima, et jätkusuutlikkuse kontseptsiooni selgeks teha ka tulevastele generatsioonidele. Tõlgendusi võib tõepoolest leida sama palju, kui on maailmas inimesi.

Tänases maailmas on jätkusuutlikkuse defineerimine vajalik tegevus, kui ka selle arusaama välja kommunikeerimine. Eestis leidub mitmeid uurimistöid, mille fookuses on just Eestis olevate ettevõtete jätkusuutlikkust kajastav analüüs. 2020. aastal tehtud magistritöö (Pajur, Saaroja) uuris temaatika kajastamist firmade veebilehtedel ja selle seost majandlikuga eduga. Ka selle töö autorid leidsid jätkusuutlikkusele mitmeid tõlgendusi (vt Lisa 2), mis võtsid arvesse nii majanduslikke mõõdikuid kui ainult keskkonna heaolu. Antud definitsioone on oluline välja tuua, kuna see tõestab, kui mitut erinevat moodi saavad inimesed mõista sarnaseid väljendeid. Lisaks, kuna tabeli on moodustanud Pajur ja Saaroja (2020), siis see võib olla tõestuseks, et need kaks magistranti tunnistasid ka oma uuringute läbiviimisel, et definitsioone ühele mõistele on tõesti palju.

Autorid toovad välja (Pajur, Saaroja 2020): “Internet, sotsiaalmeedia ja muud digitaalsed kanalid loovad lihtsad võimalused selleks, et ettevõtjad saaksid teadlikult oma digitaalset profiili kujundada, soovides olla edukad, kasvada koos klientidega ja suhelda oma partneritega reaalses maailmas. Seega tuleb kaasaegsetel ettevõtetel oma strateegiliste plaanidega integreerida...kaks komponenti – interneti piiramatud võimalused reaalses maailmas info avaldamiseks ja ettevõtete vajadus tegutseda jätkusuutlikkuse põhimõtete kohaselt.”

Säästlik areng ning tarbimine ei ole üksnes tähtis ettevõttele, vaid ka tarbijale, kes välja kommunikeeritud info põhjal ka ostuotsused teeb. Autorid Anneli Pajur ja Anneli Saaroja soovivad just väikeettevõtetele oma firma keskkonnavalise teabe avalikustamist, kuna see on atraktiivne uute klientide ligiõmbamiseks. Samuti selgus, et 452 organisatsiooni seast avalikustas oma veebilehel jätkusuutlikkusega seotud näitajaid 54% valimis olevatest firmadest. Üllatuseks osutus ka fakt, et ettevõtted, mille peakontor asub välismaal, kajastavad rohkem enda kodulehtedel keskkonnateadlikkusega seotud teavet. Seost majandusliku edu ja jätkusuutlikkuse

kajastamisega veebilehtede vahel võtsid autori kokku järgnevalt: “Antud magistr töö uurimusest selgub, et jätkusuutlikkust rohkem esitavad ettevõtted ei ole majanduslikult nii edukad, kui jätkusuutlikkust mitte esitavad ettevõtted, aga siiski on nad majanduslikult edukamad kui Eesti ettevõtted keskmiselt.” (Pajur, Saaroja 2020) Tulemused peegeldavad, et tarbijad peavad oluliseks ettevõtete hoolivust ja teadlikkust keskkonna-alastel teemadel. Nad on valmis toetama ettevõtmisi, millel esinevad samad väärtused kui tarbijal endal.

Maarja Grossi magistr töö (2017), mis käsitles samuti jätkusuutlikkuse kajastamist, leidis, et Eesti ettevõtted on lihtsalt tagasihoidlikumad oma info avalikustamisel. Tema poolt läbi viidud küsitluse abil selgus, et 82,5% firmadest koguvad jätkusuutlikkusega seotud infot, kuid selle kajastamine näiteks tegevus- või jätkusuutlikkuse aruannetes esineb ainult 37% ettevõtete hulgas.

Diskussioon jätkusuutlikkuse defineerimise ja selle propageerimise teemadel esineb mitmetel tasanditel. Nii ettevõtete sotsiaalne vastutus, jätkusuutlikkus kui ka säästev areng leiavad üha rohkem kõlapinda, mis annab aimu, et inimkond soovib ka sellise tuleviku poole liikuda, mis seab kõrgeks prioriteediks just keskkondliku heaolu. “Sisemised maailmavaated mõjutavad seda, mida peetakse peamiseks prioriteetideks ja mis meetmeid tuleb poliitiliselt rakendada,“ leiab Giddins *et al.* (2002, 2) jätkusuutlikkuse definitsiooni leidvas teadustöös. Seetõttu on tähtis jätkuvalt uurida ning aru saada, kuidas nii füüsilised kui juriidilised isikud mõistavad jätkusuutlikkust kui kontseptsiooni. Peale ühise arusaama saavutamist, saab alustada kindla tegevuskava paika panekuga, mis viib üheskoos seatud eesmärkideni.

2. METOODIKA JA UURINGU VALIM

2.1. Metoodika

Antud uurimistöö eesmärgi saavutamiseks valis töö autor kvalitatiivse uurimismeetodi. Jätkusuutlikkuse uurimiseks viis autor läbi poolstruktureeritud intervjuud avaliku sektori töötajatega.

Poolstruktureeritud intervjuu oli sobivaim intervjuu meetodi valik, kuna see võimaldas autoril intervjuu läbiviijana vestlust orgaanilisemalt juhtida ning vestluse käigus tekkinud teemasi ka avastada. Jätkusuutlikkuse defineerimisel mängib suurt rolli inimeste isiklik maailmapilt ning elulised kogemused. Seetõttu oli intervjuu kulg ka iga vestlus erinev, sest respondendi kokkupuude antud teemaga oli teistsugune. Semistruktureeritud intervjuu puhul võib küsimuste järjekorda muuta ning osutus tähtsaks omaduseks ka intervjuude läbiviimise puhul. Riigiasutuste töötajad said vabalt oma mõtteid väljendada, ilma kindla struktuuri surveta.

Töö autor moodustas ka intervjuu kava (vt Lisa 3), mis aitas vestluse käigus jälgida, mis teemad on läbi arutletud ning kas mõni oluline infokild jäi küsimata. Intervjuu kavas olevad küsimused moodustas autor uurimisprobleemi teemast lähtuvalt. Küsimused, mis uurisid teema olulisust ning arusaamade erinevuste olemasolu annavad autorile intervjuu alguses aimu, kas uuritav probleem vajab üldse uurimist ning kas sellist olukorda, kus mõistete tõlgendamisel tekib lahkkelisi, üldse eksisteerib avalikus sektoris jätkusuutlikkuse teemal. White'i (2013) uuringust inspireerituna oli ühe küsimuse ülesanne kirjeldada jätkusuutlikkust viie märksõnaga. Viimaks uuris autori avaliku sektori töötajatelt nende arvamust teemal, et kas asutuse tõlgendust jätkusuutlikkusest on üldse vajalik ühiskonnale välja kommunikeerida. Selle küsimus oli jällegi inspireeritud Pajur ja Saaroja 2020. aasta magistritööst, mille üheks eesmärgiks oli uurida Eesti ettevõtete jätkusuutlikkuse kajastamist nende veebilehel ning selle seost majandusliku edukusega. Üldiselt ei osutunud probleemiks, kui kõikidele küsimustele vastuseid ei saanud, sest vestlused olid juba vaatamata sellele väga põhjalikud. Intervjuud kestsid tavaliselt 20-45 minutit ning võtsid aset nii telefonitsi kui ka platvormidel nagu *Google Meets* ja *Microsoft Teams*. Kõik kõned salvestati diktofoniga hilisemaks analüüsiks ning transkriptsiooni moodustamiseks.

Suurim eesmärk, oli intervjuude jooksul teada saada, kuidas defineerivad riigiasutused mõistet nagu jätkusuutlikkus. Aktsepteeritud olid riigiasutuse majasisese definitsiooni puudulikkuse puhul ka isiklikud tõlgendused. Järgnevalt uuris autor ka riigitöötajate seisukohta, kas antud mõistet oleks vaja üldse uurida. Samuti oli tähtis arutelupunkt, kas ja kuidas riigiasutused omavahel mõistavad jätkusuutlikkust erinevalt. Küsimused võisid erineda vastavalt intervjuule, aga eelnevale kolmele teemale püüdis autor alati vastuse saada.

Sisendi puhul kasutati horisontaalset ehk juhtumiülest analüüsi, mis võimaldas võrrelda vastuseid. Eesmärk oli uurida, kas jätkusuutlikkust mõistetakse sarnaselt või esineb erinevate asutuste definitsioonide vahel suur lõhe.

2.2. Uuringu valim

Uurimistöö eesmärk on uurida avalikus sektoris olevate asutuste definitsiooni jätkusuutlikkusest. Seetõttu otsustas autor intervjuud läbi viia just erinevate riigiasutuste töötajatega, kes vähesemal või rohkemal määral olid teemaga kokku puutunud.

Intervjueeritavad leiti sihipärase valimi põhimõtete kohaselt. Lõputöö autor saatis ligikaudu 40le erinevale riigitöötajale lõputööd ning intervjuud tutvustava e-kirja. Inimesed, kes oli nõus osalema uuringus, moodustavad ka valimi. Otsus saata kellelegi e-kiri tulenes tema osakonna nimetusest, mille kaudu autor oletas, kas seal töötavatel inimestel võib olla teemaga varasem kokkupuude või mitte. Õigete inimeste leidmisele aitas kaasa kolleegide heatahtlikkus, kes ise keeldusid intervjuust, kuid andsid autorile sobivamate inimeste kontaktid.

Järgnevalt on välja toodud intervjueeritavad inimesed kodeeritud nimedega, kuid koos nende tööasutustega:

- Vastaja 1, Põllumajandus ja Toiduamet;
- Vastaja 2, Siseministeerium;
- Vastaja 3, Keskkonnaministeerium;
- Vastaja 4, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium.

3. TULEMUSED

Selles peatükis esitleb autor tulemused, mida ta leidis analüüsidest intervjuude transkriptsioone (vt Lisa 4). Lisaks jätkusuutlikkuse defineerimisele, analüüsib autor ka teisi tähtsaid aspekte, mis annavad aimu, miks sellele sõnale on raske ühist tõlgendust leida ning, mille abil intervjuueeritud avaliku sektori töötajad sellele tähendust proovivad luua. Intervjuudest on välja toodud ka tsitaate, mis võivad teemast arusaamist veelgi rohkem süvendada.

3.1. Analüüs

Jätkusuutlikkuse sõna ühelegi intervjuueeritavale võõras ei olnud ning uurimisprobleemi olemasolu kinnitas nelja vastaja erinev arusaam ühest sõnast. Tõlgendusi omavahel võrreldes ilmnis kindlasti väga palju ühiseid jooni, kuid vestluste jooksul sai autor ka aru, kui laialdaselt levinud see probleem tegelikult on.

Küsidest avaliku sektori töötajatelt selle teema olulisust, siis üheskoos nõustusid kõik, et selle teema üle arutada on tähtis ning lihtsustaks ka koostööd erinevate ministriumite või osakondade vahel. Raskusi tekitab veel asjaolu, et samatähenduslike sõnu selles kontekstis on palju – kestlik areng, säästev areng jne. Riigiasutuste ning isegi selle sees eksisteerivate osakondade vahel võib esineda lahkkelisi, kuna erinevad inimgrupid on kas harjunud või lihtsalt võtnud kasutusse sõnu, varasemalt kokku leppimata, kas sama väljend on kasutusel ka terve asutuse siseselt.

VASTAJA 3: *“Ja miks see on oluline? Sellepärast, et meil on nii palju termineid tulnud turule või nii öelda või siis ministriumisse ka ja kui me peame ministriumide poole pealt välja kommunikeerima selle, mida me tahame saavutada ja me ei tee seda ühtselt.”*

VASTAJA 4: *“...ma üritangi siin kokku panna mingisugust kavakest meie osakonna jaoks, mis on siis ettevõtlus- ja tarbimiskeskonna osakond, et kuidagi...koolitada inimesi võib-olla, et tõesti ei oleks iga kord vaja samadest asjadest alustada, et mis need mõisted on...”*

Intervjuu jooksul selgus ka, et jätkusuutlikkuse sõna võivad osad inimesed kasutada suhteliselt vabalt, mõtlemata pikemalt selle tähendusele. Kontekste, kus võib jätkusuutlikkust kohata on väga

palju – tegevuse kirjeldus, eesmärkide seadmine, olukordade hindamine, järeelmõju hindamine, sooline võrdõiguslikkus, keskkonna heaolu, majanduslik heaolu, sotsiaalne heaolu, põhi tegevuskavadeks või arengukavadeks, ressursside kasutamine, tegevuse jätkumine, riigipoolne finantseerimine, funktsiooni olulisuse mõistmine, kuvandi loomine, värbamine ja palju veelgi. Kontekstide rohkus muudab ka selle üksiku sõna tähenduse laiahaardelisemaks, mille tõttu võib ka sellest ühine arusaam muutuda hägusemaks. Kuidas saab jätkusuutlikkus kirjeldada või olla osa nii paljudest erinevatest situatsioonidest?

Nagu analüüsis varasemalt tsitaadis välja toodud, siis ühtsete sõnumite saatmine riigiorganisatsioonide poolt ühiskonnale on oluline ning hetkel see intervjueeritavate sõnul ei toimi. Kodanikud on reaalsuses need, kes hakkavad riigipoolseid juhiseid praktikas kasutama. Riik võib küll arengukavu ning strateegiaid luua, kuid suurim mõju tuleb siiski, kui neid hakkab ellu viima suurem üldsus ehk tavalised elanikud.

VASTAJA 3: “...meil on tulnud just välja uus rohelepe, kus on üle 47 erineva algatuse, mis on kõik esiteks vaja läbi rääkida ja teiseks kommunikeerida ühiskonda ja ühiskond peab hakkama neid ju ise üle võtma, ega ministriumid ise ei saa seda elluviimist nii öelda enda kätte võtta ja seal on kõikvõimalikke tõlkeid, kõikvõimalikes sõnastustes...”

Suurt rolli mängib jätkusuutlikkuse tõlgendustel kontekst, täpsemalt vastusala või eesmärk kindlal organisatsioonil. Kõik intervjueeritavad toovad välja, et asutuse siseselt ei ole paika pandud, kuidas nad defineerivad jätkusuutlikkust, kuid teavad, et võrreldes teiste organisatsioonidega see vastus ei pruugi ühtida. Selline mõtteviis jätab mulje, et jätkusuutlikkus ei leiagi kunagi endale ühtset tõlgendust, kuna asutuste missioonid ning sellest tulevad ülesanded on ka väga erinevad. Intervjueeritavate isiklikku tõlgendust on palju mõjutanud Euroopa Liidu direktiivid, tööalane kasutus ja varasem kogemus. Suurem osa intervjueeritavatest proovis selgitada jätkusuutlikkuse arusaama toetudes suunitlustele, mis on tulnud riigiväliselt või kasutades tööalaselt kokku puutunud definitsioonidega.

VASTAJA 2: “...näiteks MKM (Majandus- ja Kommunikatsiooniministrium) tahab, et riigi infosüsteemid oleks üles ehitatud jätkusuutlikult. Aga see ei pruugi kattuda Siseministrium

valitsemisalaga nägemusega jätkusuutlikkusest. Meie jaoks on jätkusuutlikkus see, et saaks ikka teenust inimestele osutada.”

VASTAJA 1: *“...ega see on mis meie jaoks jätkusuutlikkus, ütleme ,siis rakendusasutusena või järelevalveasutusena, et see kindlasti ei ole jätkusuutlikkus laiemalt ministeeriumi tasandil. Võib olla ühiskonna mõttes on ta hoopiski midagi muud.”*

Avalik sektor on suur ning hõlmab endas mitmeid tegevusi. Erinevate tegevuste või ülesannete eest on vastutavad ka väiksemad või suuremad osakonnad. Nagu mainitud, siis tekib definitsioonide mõistmisel lahkhelisi, nii sektori üleselt kui ka ühe maja piires. Kuigi sellel sõnal ei pruugi olla sama arusaama, siis selle tagamist ning olemasolu tähtsustatakse asutusest hoolimata ikka.

VASTAJA 1: *“Et kindlasti näiteks noh siinsamas organisatsiooni sees, võib olla mingisuguses väiksemas struktuuriüksuse jätkusuutlikkus on hoopiski midagi muud.“*

VASTAJA 4: *“...siis me ikkagi peame iga kord alustama koosolekut sellest, et kulutame mingi viis või kümme minutit, et lahti seletada...või siis on juhtunud ka seda, et kõik justkui räägime samast asjast ja siis mingil hetkel, pigem lõpupoole, tuleb välja, et ahaa, aga siin ikkagi käsitlus oli palju kitsam ju.”*

Erinevused võivad tekkida asjaolust, et kui kitsalt või laialt keegi jätkusuutlikkust käsitleb. Selles lõputöös käsitlevas teoorias oli valdav osa jätkusuutlikkuse definitsioonidest seotud justkui keskkonna heaolu säilitamisega. Kui võtta aluseks White'i (2013) uuringu tulemused, mille põhjal ta suutis luua nimekirja 25-st kõige esinenumast sõnast, mis seostuvad töödega, kus käsitletakse jätkusuutlikkust. Nimekirja esimesel kohal ehk kõige sagedamini esinev sõna oli “keskkond”. Järgnevateks sõnadeks oli “ühiskondlik”, “majanduslik”, “elu”, “süsteem”, “loodus” ja “ressursid”. Kuigi nimekirja eesotsast võib leida sõnu, mis pole seotud keskkonnaga, siis Joonis 5 analüüsidest saab järeldada, et peamist käsitlust leiab siiski ressursside efektiivne pikaajaline kasutamine, elu jätkumine Maal ja looduse heaolu. Selle lõputöö raames läbiviidud intervjuud seostasid jätkusuutlikkust hoopis laiemate probleemidega kui keskkond.

VASTAJA 4: *“No ma pakuks MKM-s esimene assotsiatsioon jätkusuutlikkusega ikkagi puhtalt kliimaga seotud need ambitsioonid, aga see on ju niivõrd palju laiem onju.”*

Intervjuudest võib järeldada, et jätkusuutlikkuse laiahaardelisusel on justkui seos McKenzie (2004) poolt selgitatud mudelitega, mille kolmeks osaks olid majandus, ühiskond ja keskkond. Kui McKenzie tutvustas mudeleid nagu üksteise sees olevate ringide mudel (vt Joonis 2) ja kattuvate ringide mudel (vt Joonis 3), siis nende puhul olid varasemalt mainitud kolm komponenti omavahel seotud või üksteisest sõltuvad. Intervjueeritavad mainisid mitmeid kordi, et jätkusuutlikkuse tähendus sõltub kontekstist ning väiksemal määral isegi meetmetest, mida soovitakse implementeerida. Jätkusuutlikkuse olemasolu või selle puudulikkust hinnatakse vastavalt olukorrale. Vastaja 2 tõi näite sellisest olukorrast – soolise võrdõiguslikkuse jätkusuutlikkuse tagamine. Sotsiaalministeeriumis on selle jaoks olemas isegi eraldi struktuuriüksus, mis sellist laadi juhtumitega tegeleb.

VASTAJA 2: *“...kui me ostame nt jälle piiri valvamiseks mingisuguseid sõidukeid, siis kuidas me ikka seda soolise võrdõiguslikkuse jätkusuutlikkust sinna taha nagu siis kirjutame...”*

Probleem, mis justkui kõlab kentsakalt, et isegi laeva kasutamine piiri valvamiseks vajab jätkusuutlikku lähenemist just soolise võrdõiguslikkuse vaatenurgast. Tegelikult sellise asjaolu tagamine on täiesti vajalik, sest riik ju soovib, et vaatamata soole saavad inimesed töötada seal, kus soovivad ning samal ajal tunnevad mugavalt oma töötingimustes. Soolise võrdõiguslikkuse jätkusuutlikkuse teema võib tunduda kui klausel, mis vaikimisi on igas töölepingus sees, kuid vahepeal leidub olukordi, kus see nõuab ka süvitsi sekkumist ametnike poolt. Jätkusuutlikkuse tagamisega on võimalik minna intervjueeritavate sõnul väga detailideni välja. Võib-olla seetõttu, kuna situatsioone on niivõrd palju, kus võib sellist sõnu kasutada, siis selle definitsioon on ka pidevas muutumises ning igasse olukorda omamoodi implementeeritav. Jätkusuutlikkus polegi äkki vaadeldav majanduse, keskkonna ja ühiskonna vaheliste seostena, vaid iga olukorra või väiksema teema sees oma arusaam sellest sõnast.

Vastaja 1 ja vastaja 2 olid ühel arusaamal, et jätkusuutlikkuse tagamine on tähtis, et nende asutuste poolt pakutavad teenused toimiksid ka edasi. Selleks, et teenust pakutakse ka edaspidiselt, on vaja

tõhusat personalipoliitikat. Vastaja 1 arutles süvitsi, et organisatsiooni jätkusuutlikkuse definitsioonil on mitmeid komponente, sellest üks on järelkasvu olemasolu. Tähtis on ka ühiskonna poolne arusaamine ja tunnistamine, et mingil funktsioonil on väärtus või põhjus eksisteerimiseks.

VASTAJA 1: *“...kui politsei ikkagi tegeleb korra loomisega Toompea ees praegu, kus on hulganisti meeleavaldusi...kas see on...mis kuvandi see politseist jätab? Kas see on jätkusuutlik? Näiteks, kas sellise pildi taustal noored tahavad astuda Sisekaitseakadeemiasse ja seal tööle hakata. Noh, ka jätkusuutlikkuse teema jällegi. Et milline on kuvand? See kuvandi loomine või selle hoidmine, see on ka kindlasti jätkusuutlikkuse puhul üks oluline asi.”*

VASTAJA 2: *“Meie jaoks on jätkusuutlikkus see, et saaks ikka teenust inimestele osutada.”*

Inimesed peavad aru saama, mis on avaliku sektori töö tähtsus ning nägema ka seda osa, mida nad ise saaksid teha. Vastaja 1 tõdeb, et erasektoriga võrreldes ei pruugi pakkuda riigiteenistus kuigi palju palka, aga eneseteostusvõimalusi ja tunnustust leidub ikka. Ta leiab veel, et see kuidas inimesi tööle saada, tööl hoida ja töötahet tekitada on olulised tegurid, mis mõjutavad riigiasutuse jätkusuutlikkust. Personalipoliitika, täpsemalt koolitused, olid ka esimesed asjad, kus vastaja 2 puutus kokku jätkusuutlikkuse sõna kasutamisega. Eestis liigub tööjõud vabalt ringi, kuid kui Euroopa Liit hakkas rahastama koolitusprojekte 2000ndatel aastatel, mida korraldati Eesti ametnikele miljonite kroonide eest, siis tõstasid nad küsimuse – kuidas tagate koolituste mõju jätkusuutlikkuse? Probleem seisnes selles, et hiljaaegu koolitatud inimesed vahetasid töökohta ning koos sellega kaasnesid kulud, mida võib mõõta rahaliselt kui ka teadmiste poolest. Hiljaaegu väljakoolitatud inimesed lahkusid töökohalt.

VASTAJA 2: *“Et noh sellised aspektid olid, et alguses ta hakkas nagu väga rohujuure tasandilt, nagu koolitusprojektide raames hakati küsima seda jätkusuutlikkuse mõju ning nüüd ta on jõudnud siis juba...see jätkusuutlikkuse teema nagu erinevatesse valdkondadesse – see keskkonnaalane, nagu ma ütlen sooline, misiganes alal...”*

Jätkusuutlik proovib olla ka Eesti riik. Vastaja 2 tõi välja Eesti 2035. aasta strateegia, kus on eesmärgiks jätkusuutlik areng. Riigikantselei kodulehel on jätkusuutlikku arengut kirjeldatud veel sõnapaariga nagu säästev areng. Uuringus tõi vastaja 3 jällegi välja, et sõna “säästev” pole parim variant, mida kasutada osades kontekstides. Huvitav on asjaolu, et ükski intervjuueeritav ei kasutanud ise kordagi sõna “säästev” asendamaks vahel sõna jätkusuutlik.

VASTAJA 3: *“Meil on säästva arengu seadus ja meil on kunagine vananenud säästva arengu nii öelda kava, aga ta ongi, et kuidas sa ütled säästva arengu kontekstis, et me tagame nii öelda säästlikkuse, siis näiteks ee võrdõiguslikkuses. See pole lihtsalt loogiline termin ja mille tõttu ärritab seda välja saada kasutusest, aga see väga ei õnnestu veel sellepärast, et kõik kes kunagi 10 või 20 aastat tagasi selle teemaga tegelesid...nemad on sellega harjunud.”*

Tõenäoliselt põhjus, miks jätkusuutlikkusel on niivõrd palju samatähenduslikke sõnu, on tingitud hetkest, kui Eesti liitus Euroopa Liiduga. Intervjuu valimi hulka sattus ka isik, kes oli ministeeriumis tööl hetkel, kui jätkusuutlikkuse ning selle sarnaste sõnade kasutamise buum algas. *Sustainability* oli kriteerium, et Euroopa Liidult üldse rahastust saada. Alguses leidis see ingliskeelne sõna eestikeelseks vasteks just jätkusuutlikkuse, pigem kontekstis, et millegi mõju on püsiv või pikaajaline. Niimoodi selgitas intervjuueeritav esmakordselt *sustainability* tähendust ka oma ülemustele, kui see eurovahenditega Eestisse jõudis. Intervjuueeritav toob välja, et just 21. sajandi alguses pidi Euroopa Liit hakkama seda sõna täpsemalt defineerima, kuna Lõuna-Euroopa rahalist toetust saavad riigid ei kasutanud sissetulevat raha eesmärgipäraselt. Suured teed said küll ehitatud tänu struktuuritoetustele, kuid üsna pea maksustas riik nende kasutuse kõikidele kodanikele. Inglisekeelsete sõnade tõlkimine eesti keelde võibki osutuda oodatust raskemaks, kui mitmed eestikeelsed sõnad viivad tagasi selle ühe algse inglise sõna juurde – *sustainability*. Sarnane probleem esineb ka teistes valdkondades, näiteks mullastrateegiat koostades.

VASTAJA 2: *“...noh oli siis üks kriteerium, mida üldse euroopa liidu vahenditest rahastada saaks ongi siis nagu sustainability – kõik meetmed, kõik projektid peavad olema väga sustainable. Ja siis see ära tõlgiti mingi hetk jätkusuutlikkuseks, kuigi tegelikult sellel mõistel on inglise keeles terve hulk erinevaid vasteid...”*

VASTAJA 3: *“Mulla strateegia puhul on siis soil nagu muld ja saaste vähendamise puhul on soil nagu pinnas ja seal on meil vaidlus Maaeluministeeriumiga, et kumb siis õige on ja kas peaks olema üks termin või kaks terminit. See võib tunduda nagu veider diskussioon, aga tegelikult osapooltel on vaja selgust sellest, millest räägime.”*

VASTAJA 4: *“...ma ei tea, mis Eestis oli mingisugustes arengudokumentides kuskil 10 või 20 aastat tagasi, siis ma arvan, et see sõna “jätkusuutlikkus” tähendaks ikkagi midagi täiesti teistsugust.”*

Analüüsi jooksul on selgunud mitmeid sõnu, mis peaks justkui vastama inglise keelsele sõnale *sustainable*, näiteks jätkusuutlikkus, säästev ja kestlik. Vastaja 3 toob välja, et tema on tööalaselt paika seadnud erinevate mõistete tähendused ning kasutusala. Jätkusuutlikkus sellises kontekstis, nagu seda ajakirjanduses tihti kasutatakse ning ka selle lõputöö käsitluses uuritakse, on vastaja 3 definitsiooniga veidike vastuolus. Intervjueeritav kasutab jätkusuutlikkuse mõistet spetsiifilistes situatsioonides, kus vestlusteemaks on ressurside käsitlus (sõna, mis oli ka White'i 2013. aasta uuringu tulemustel 25. populaarsema sõna seas kirjeldamiseks jätkusuutlikkust); tegevuste kirjeldamiseks, mis saavutavad enda eesmärged või on tõhusad; ja ettevõtete puhul, kes on turul ise toimivad.

VASTAJA 3: *“...näiteks kui turul on mingi ettevõtte, siis ta on jätkusuutlik, ta ei pea olema keskkonnasõbralik, aga ta on jätkusuutlik, siis kui ta on nagu turul ise toimiv ehk siis ta saab ise hakkama ja ei vaja teiste käest sellist toetust või tuge.”*

Vastaja 3 selgitab, et nad (oma osakonnaga) on kokku leppinud üheskoos Riigikantseleiga, et nende sõnavaras leidub kõige tihedamini sellist mõistet nagu kestlik areng. Kestliku arengu selgitamisel toob intervjueeritav välja, et see hõlmab kolme komponenti: sotsiaalne, majanduslik ja keskkondlik. Need on samad mudeli osad, mida käsitleti selle lõputöö teooriaosas, kus tutvustati McKenzie (2004) erinevaid lähenemisi jätkusuutlikkusele. 2030. aastani kehtib ÜRO poolt initsiatiiv nagu kestliku arengu tegevuskava, mille tõttu on vastaja 3 sõnul ametlikuks *sustainable development* tõlkeks ka “kestlik areng”. Jätkusuutlikkus on vastaja meelest tehnilisem

termin, mis on kasutuses, kui on vaja miskit iseloomustada. Samuti toob ta välja, et jätkusuutlikkuse mõistet näeb ta rohkem kasutatud ettevõtluse sektori poolt.

VASTAJA 3: *“Sa võid olla jätkusuutlik lihtsalt sellepärast, sest sinu protsessid saavad ellu viidud ehk sa oled jätkusuutlik. Kui me räägime kestlikust arengust, siis me räägime juba sellest, et enda tegevuste kontekstis järgime neid printsiipe, mis tagavad, et me kuidagi ei kahjusta keskkonda, et me oleme kooskõlas nagu majandusmudeliga, kui siis, et me panustame sotsiaalsesse-ühiskondlikku mudelisse ka, et siis neil on nagu erinev sisu.”*

Jätkusuutlikkusele definitsiooni uurides oli vastajal number 3 kõige konkreetsem vastus. Tema vastus võibki olla väga piiritletud just sellel põhjusel, et ta on pidanud varasemalt tööalaselt kindlaks tegema, mis sõnu ta soovib kasutada ning mis on nende tagamõte. Intervjueeritav toob välja, et nad oma osakonnaga proovivad kestliku arengu mõiste kasutust suurendada ning seda teadlikkust mõistete erinevusest väljapoole asutust ka viia.

VASTAJA 3: *“...see on pigem eelkõige tegevuspõhine termin ehk mingisugune tegevus on oma olemuselt nii öelda ise toimiv. Jätkusuutlik selles mõttes, et tal on olemas kõik vajalikud ressursid. Tal on olemas kõik vajalikud nagu protsessid, mis iganes ja ta suudab nende ressursside kaudu ennast või noh seda tegevus...viiakse ressursside abil ellu nii nagu see eesmärk sellele tegevusele mõeldud on...”*

Vastaja 3 töötab Keskkonnaministeeriumis, mis võib jällegi teine põhjus olla, miks tema tõlgendused konkreetsemad on. Vastaja 4 töötab Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumis ehk töökohale vastavalt tuleb ka tema poolt jätkusuutlikkusele definitsioon asutusest funktsioonist lähtuvalt. Intervjueeritav tõlgendab jätkusuutlikkust sarnaselt vastaja 3-ga ka Euroopa Liidu initsiatiividele teotudes. Taas kord sarnaneb lähenemine ka McKenzie (2004) ringide teooriaga, kus on kolm juba varasemalt väljatoodud komponenti. Vastaja 4 toob samuti välja kolm osa, mis algselt meenutab kohseselt McKenzie mudelit – ESG (*environmental, social, governance*) ehk keskkondlik, sotsiaalne ja haldusala. Erinevus nende mudelite vahel peitub sisus, sest ESG mudel on seotud infoga, mida kasutatakse just finantsvaldkonnas. Ettevõtetel on võimalus neid teemasid kajastada enda aastaaruannetes ning need on alustalaks vastutustundliku investeerimise

tegemiseks. SEB kodulehel ilmunud artikkel (Schamardin 2020) tõlgendab ESG-d nii: “ESG tähendab keskkonna-, sotsiaal- ja haldusalast eetilist tegutsemist. Näiteks hinnatakse kui palju reostab ettevõtte tegevus keskkonda või kui palju järgitakse tööjõu, klientide ja koostööpartnerite eetilise kohtlemise põhimõtteid. Samuti vaadatakse kui läbipaistev on juhtkonna tegevus.” Jätkusuutlikkusele definitsiooni andes toob intervjueritav välja, et ta on justkui treeninud ennast mõtlema alati ESG vaatepunktist, kuna see hõlmab väga paljusid teemasi. Vastaja 4 on läbinud veebi teel ka mitmeid e-õppeaineid ning mainib, et see lähenemine esines mitmekümnes kursuses, mis käsitlesid jätkusuutlikku rahandust.

VASTAJA 4: *“No võib-olla kui tehaksegi neid majandusanalüüse enne kui raha kuskile paigutada, siis ongi vaja kõiki neid aspekte või komponente võimalikult praktiliselt ja lühidalt käsitleda, et ühelt poolt oleks investoritel tervikpilt olemas, aga teisest küljest ega nad...neil lihtsalt pole ressursse, et niivõrd põhjalikult vaadata kõike neid sidemeid erinevate komponentide vahel.”*

Kuigi vastaja 4 defineeris jätkusuutlikkust läbi ESG, siis ta ikkagi toob välja, et teema on keeruline ning kompleksne. Omavahelisi seoseid keskkonna, sotsiaalse ja haldusala vahel on väga palju ning neid lahti mõtestades võib arusaam jätkusuutlikkusest jällegi muutuda liiga laialivalguvaks, kuna neid seoseid võib leida lõpmatuseni.

VASTAJA 4: *“...ma üritan neid komponente omavahel ka seostada – näiteks mingisugused uuringud, siis pigem nagu majandusteaduskonna valdkonnast, et kuidas võib mõjutada nende kliima või kasvõi elurikkuse eesmärkide saavutamise...saavutamaks, siis see, kes meil äriühingu juhatuses on...ehk siis G ja E vahelised seosed või näiteks kui oluline meil on vaja siis tarbijaid kaitsta, aga ka informeerida, et nad siis teeksidki õigeid valikuid kui nad...ma ei tea...poodi lähevad.“*

VASTAJA 1: *“Et noh...või kust ta üldse algab või kust ta lõpeb?”*

Vastaja 2 vastuste puhul ilmneb sama paradigma, et seoste loomine ning mõistete tõlgendamine on seotud tööalaste väljaõpetega. Samuti oli intervjueritav ministeeriumis tööl, kui

jätkusuutlikkuse sõna esmakordselt kasutusse tuli ning seda enda ülemustele selgitas ta, kui positiivse mõju jätkumist ka pärast meetme või sekkumise lõppu. Jätkusuutlikkusega seostab ta praegusel hetkel kahte mõistet: kestvusnõue ja toetuse kasutamise kaasnõu kõrvaltingimused. Kestvusnõuet selgitab ta kui kriteerium, mis tuleb tagada pärast toetuse saamist. Antud projekt või meede peab olema sihtotstarbeliselt kasutatud teatud aja, mille määrab ära toetusest tulenevad kriteeriumid.

VASTAJA 2: *“Kui Politsei- ja Piirivalveamet taotles endale vahendeid selleks, et tõsta oma reostustõrje suutlikkust ja soetase selle toetuse eest endale reostustõrje laeva, siis peale projekti lõppu viis aastat tohib seda laeva kasutada ainult siis sellel reostustõrje korjamise eesmärgil peamiselt.”*

Toetuse kasutamise kaasnõu kõrvaltingimusi võib võrrelda jätkusuutlikkuse definitsiooniga, mida andis vastaja 2 oma ülemustele paarkümmend aastat tagasi – positiivse mõju jätkumine. Kõrvaltingimused kohustavad toetuse saajaid täitma ka muid ülesandeid selleks, et projekt oleks finantsiliselt toetust väärt ning ka pikaajaliselt kasulik. Riik kasutab maksumaksjate raha, et ellu viia strateegiaid ja muutusi riigis, seetõttu peavad alati tehtud otsused olema põhjendatud.

VASTAJA 2: *“See on siis minu vaade jätkusuutlikkusele ja meie ütleme oma osakonnas... vaatamegi, kas see on tervikuna jätkusuutlik, mõttekas, positiivne või, siis millises valdkonnas tuleb siis eraldi seda vaadelda – on see siis keskkonna mõistes, sooline võrdõiguslikkus, on see ligipääsetavus...erivajadustega inimesed saaksid hoonetele ligi ja nii edasi...pole mõtet ehitada maja kusagile, mida peaksid kasutama erivajadustega inimesed...ja nad ei saa sealt treppidestki üles...need on kõik need jätkusuutlikkuse meetmed, millega siis seostuvad kestvusnõue ja kõrvaltingimused...”*

Intervjueeritava vastus tutvustab uut moodi lähenemist – tõlgendamine vastavalt olukorrale. Võib-olla pole olemas jätkusuutlikkusele ühesugust definitsiooni, sest soolist võrdõiguslikkust käsitlev jätkusuutlikkus pole sama mis keskkondlik jätkusuutlikkus. Uuritav mõiste omandab arusaama vastavalt kontekstile, kus seda kasutatada soovitakse.

3.2. Järeldused ja ettepanekud

Vaatamata olukorrale, et intervjueeritavaid oli vaid neli, siis sisend oli siiski väärtuslik ja üllatuslikult mitmetahuline. Autor toob käesolevas peatükis välja analüüsist selgunud olulisemad järeldused.

Lõputöö uurimisküsimuseks on, et kuidas defineerivad jätkusuutlikkust riigiasutused. Lõplikku definitsiooni jätkusuutlikkusele selle lõputöö tulemustest ei leia, aga intervjuud andsid aimu, kust võib alustada selle otsimist. Tõlgendusi ühele sõnale tuli sama palju, kui oli intervjueeritavaid kokku, mis on ka tõestuseks probleemi olemasolule. Inimeste arusaamadel oli kindlasti ka ühiseid jooni, näiteks leidsid mõned vastajad, et nende asutuse eesmärk on pakkuda teenust ehk vestlus jätkusuutlikkusest on äärmiselt oluline, kuna antud teenuse osutamine on nende jaoks esmatähtis. Samuti olid kõik vastajad ühel arusaamal, et jätkusuutlikkus ei puuduta ainult ressursse ja keskkonda, vaid selle taga peitub suurem ning komplekssem probleem. Selle sõna mastaabi kirjeldamiseks tõid nii vastaja Keskkonnaministeeriumist kui ka vastaja Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumist välja mudelid, mille sarnast tutvustas ka McKenzie (2004) oma uurimistöös ning, mis leidis käsitlust juba selle lõputöö teooriaosas. Ühe uuringus osaleja puhul olid mudeli komponendid samasugused võrreldes McKenzie omadega – keskkond, ühiskond, majandus. Teise intervjueeritava poolt välja pakutud mudel oli sisuliselt sama, kuid komponentideks olid keskkond, haldusala ja sotsiaalne. Viimase mudeli nimi on ESG ning seda kasutatakse vastutustundlikkus finantsmaailmas kui mõõteriista, kuidas firmad saavad kajastada enda jätkusuutlikkust ning teadlikku tegevust. Seda informatsiooni kasutavad eelkõige investorid.

Võib-olla ei pruugi McKenzie poolt pakutud ringe kasutada (vt Joonis 1 ja Joonis 2) mudelid olla parimad viisid kirjeldamiseks jätkusuutlikkust. Selle lõputöö uuring justkui järeldab, et võttes ükskõik, mis teema eraldiseisva ringina, siis leiab korrektse jätkusuutlikkuse tähenduse just selle spetsiifilisena ringi seest. Seda ilmestab hästi vastaja 2 vastandus: “tulekski vaadata, kui eesti 2035 strateegia näeb ette jätkusuutliku arengu, siis see tähendab seda, et tuleb vaadata kõikide ministeeriumite arengukavad üle, et kuidas nemad oma valdkonnas seda jätkusuutlikkust edasi tõlgendavad...See võib tähendada erinevas regioonis erinevaid asju, et Ida-Virumaal on see

jätkusuutlik areng üks ning saarte peal teine ja Tallinnas ja Harjumaal on ta kolmas...” Paljud vastajad toovad ka välja, et sõna tähendus sõltub kontekstist, kus seda soovitakse kasutada. Asutuste siseselt ei tunnista ükski uuringus osaleja, et neil oleks kokku lepitud jätkusuutlikkuse arusaam. Pigem esineb olukord, kus inimesed annavad sellele mõistele tõlgenduse vastavalt enda töökogemusele, väljaõppele ja Euroopa Liidu direktiividele.

Vastuste hulgast võib välja tuua kaks lähenemist jätkusuutlikkuse defineerimise probleemile:

- Mõiste tõlgendamine asutuse vaatepunktist;
- Tõlgendamine toetudes Euroopa Liidu direktiividele ning selle poolt seatud kriteeriumitele.

Esimene lähenemine keskendus asutuse jätkusuutlikkusele, täpsemalt võimalusele pakkuda ühiskonnale edaspidiselt ka nende poolt osutatavat teenust. Sellist vaatenurka propageeriv intervjuueeritav selgitas ka, et organisatsiooni jätkusuutlikkusele on tähtis personalipoliitika. Nii inimesed väljastpoolt (Eesti tavaelanikud) kui ka riigiasutuse töötajad peavad mõistma selle funktsiooni tähtsust, sest ilma selleta poleks töökollektiivil ka järelkasvu. Iga tegevus loob teatud sorti kuvandi, mis mängib olulist rolli ühiskonna tasandil, mis hilisemalt mõjutab ka inimeste soovi või selle soovi puudumist liituda avaliku sektoriga. Organisatsiooni sees peaks olema paigas muuhulgas ka kindlad struktuurid ja protseduurid, et töö oleks harmooniline ja efektiivne. Vaatamata faktile, et antud juhtumi puhul polnud jätkusuutlikkus defineeritud asutusesiseselt, siis ikkagi teab kollektiiv, mis eesmärgi poole ühiselt liikuda, et selle tagajärjena oleks tagatud organisatsiooni jätkusuutlikkus.

Jätkusuutlikkuse defineerimine Euroopa Liidult saadud sisendi kaudu oli vastajate hulgas kõige populaarsem tõlgendamise meetod. Nende lähenemiste hulgast võis leida ka teoorias käsitletud McKenzie mudelid, mis on käesolevas järelduste peatükis ka juba läbi käinud. Mudelite käsitus intervjuueeritavate puhul pole sama, mis McKenzie. Vastajad toovad antud kontekstis lihtsalt välja, et jätkusuutlikkus või kestlik areng koosneb kolmest komponendist, jäätes puudutamata nende komponentide omavahelised suhted. Mainimata on veel intervjuueeritava arusaam jätkusuutlikkusest, mida ta selgitas läbi kahe teise mõiste: kestva arengu ja toetuse kasutamisega kaasnevat kõrvaltingimusi. Selline lähenemine on tegelikkuses tingitud asjaolust, et vastaja

töötab osakonnas, mis tegeleb projektide rahastamise ja toetuste väljastamisega ehk tema tõlgendus pärineb tänu kogemustele, millega ta on kokku puutunud töökohas. Uuringus selgus ka olukord, kus vastaja tõi välja, et nende osakond on juba Riigikantseleiga kokku leppinud erinevate mõistete tähendused. Kokkuleppe seab “kestliku arengu” kõige korrektsemaks väljendiks, mida peaks kasutama kõik avaliku sektori asutused. See väljend hõlmab ka ÜRO poolt seatud kestliku arengu eesmärke, mida on 17 tükki ning mille saavutamist loodetakse aastaks 2030. aastaks.

Järgnevalt toob autor välja ettepanekud tulevikus läbiviidavateks uuringuteks:

- Teostada uuring sellest, kuidas jätkusuutlikkuse sõna Eestisse jõudis ning kuidas selle tähendus on aja jooksul muutunud. Samuti uurida, mis on need tegurid, tänu millele selle tõlgendus muutub.
- Samuti tasuks jätkusuutlikkuse definitsiooni uurida, kui võtta aluseks erinevad dokumendid – esialgsed dokumendid ajast, kui jätkusuutlikkus tuli Eestisse; allhanked; arengukavad jne.
- Riigiasutustel oleks kasulik selline uuring viia läbi oma maja siseselt, et teada saada, kuidas erinevad inimesed ja osakonnad seda sõna mõistavad. Selle tulemusena selgub ka, kas organisatsiooni sõnumid ühiskonnale sellel temaatikal on ühesugused.
- Huvitav oleks läbi viia ka uuring Eesti elanike hulgas, kus inimeste eesmärk on selgitada, kuidas nad mõistavad jätkusuutlikkuse erinevaid kontseptsioone – keskkondlik jätkusuutlikkus, majanduslik jätkusuutlikkus, sotsiaalne jätkusuutlikkus.

KOKKUVÕTE

Jätkusuutlikkuse sõna võib esialgselt tunduda kui sõnakõlks, millega iseloomustada üksnes rohelist mõtteviisi, kuid tegelikult selle taga peitub kompleksne probleem. Selle sõna tähendus ning sellega kaasas käiv liikumine on juba aastasadu vana. Varasem käsitus jätkusuutlikkusest hõlmas endas peamiselt ressursside efektiivset kasutust ning inimtegevuse mõju keskkonnale. Tänapäeval seavad jätkusuutlikkust nii inimesed, ettevõtted kui riiklikud institutsioonid enda arenguga kaasas käivaks eesmärgiks. Uuringute kohaselt keskkonnaalast infot kajastavad ettevõtted võivad olla ka mõnel määral edukamad. Sellise teave kajastamine ka turundusalastes tegevustes nõuab nendest mõistetest süvitsi arusaamist – säästlik areng, jätkusuutlikkus, kestlik areng jne. Tegelikuses pole olemas ühtset tõlgendust eelmainitud väljenditele. Jätkusuutlikkuse sõnale üksi on leitud üle 300 erineva definitsiooni (Johnston *et al.* 2007).

Käesoleva lõputöö uurimisprobleemiks ongi definitsioonide rohkus ning sellest tulenevalt nende tõlgendamise raskus. Olukorras, kus riigiasutustel puudub ka sama arusaam, tekib probleem, et sõnumid, mida edastatakse ühiskonnale pole ühtsed. Selle tagajärjel satub segadusse ka laiem ühiskond. Uurimistöö eesmärk on uurida, kuidas avalik sektor defineerib jätkusuutlikkust.

Eesmärgi saavutamiseks intervjueriti nelja riigitöötajat, kes kõik töötasid erinevates organisatsioonides. Intervjuud oli poolstruktureeritud, sest see võimaldas teemade laiemat käsitlust, mis tagasi vaadates andis kindlasti ka väärtuslikuma sisu. Intervjuudest moodustati transkriptsioonid, mida analüüsi kvalitatiivselt, täpsemalt kasutades horisontaalset ehk juhtumiülest analüüsi.

Uuring kinnitas, et probleem jätkusuutlikkuse defineerimisega kindlasti esineb avalikus sektoris. Nelja inimese tõlgendused ühest sõnast olid erinevad ehk võib järeldada, et laiema valimigrupi puhul esineb sama olukord. Kõik vastajad kinnitasid, et on oluline arutada, mida see mõiste tähendab, sest see vähendaks asutuste vahelisi arusaamade lahkkelisid ning üleüldiselt lihtsustaks tööd.

Intervjuudest kogutud sisendi puhul toob autor välja kaks lähenemist, kui uurida jätkusuutlikkuse definitsiooni:

- Organisatsiooni vaatepunktist;
- Euroopa Liidult saadud sisendile toetused.

Esimese lähenemise puhul teadvustab asutus enda eesmärgi, mis vastaja sõnul on teenuse pakkumine ühiskonnale pikaajalises perspektiivis. Teenuse osutamisel peab olema selle jätkusuutlikkus tagatud. Seda lähenemist uurides selgus, et jätkusuutlikkusele aitavad kaasa personalipoliitika ja inimeste teadvustamine antud funktsiooni tähtsusest. Hea personalitöö motiveerib inimesi tööle tulema ning tööle ka jääma. Muidugi kutsub inimesi tööle ka teadmine, et nende tegevus on tähtis, seetõttu peab tulema heakskiit ka ühiskonna poolt, et riiklike institutsioonide töö on oluline.

Euroopa Liidult tuleb tihti sisendit erinevate teemade puhul. Jätkusuutlikkuse sõna tuli esmakordselt Eestis kasutusse ka tänu eurovahenditele. Sellele mõistele püüdsid intervjueeritavad anda tähendust läbi mudelite, mis sarnased McKenzie lähenemisega, mida ta tutvustas 2004. aastal. Ühe vastaja poolt tutvustatud mudel koosnes täpselt samasugustest komponentidest – keskkond, ühiskond ja majandus. Teise vastaja lähenemine oli tingitud tema tööga just finantsalal ehk tema kolmeks osaks olid keskkonna-, sotsiaal- ja haldusala. Laiemalt on see tuntud kui ESG, mida kasutatakse enim investorite poolt, et aru saada, kui keskkonnateadlikult tegutsevad huvi pakkuvad ettevõtted. Vastajad tõid neid mudeleid kirjeldades ainult välja, et nendest osadest koosneb siis, kas jätkusuutlikkus või ühel juhul kestlik areng. Intervjueeritavate käsitus ei puudutanud nende osade omavahelist seotust ning sõltuvust. Ühe vastaja töö puudutas toetuste väljajagamist ehk tema defineeris jätkusuutlikkust hoopis kahe teise väljendi abil – kestva arengu ja toetuse kasutamisega kaasnevaid kõrvaltingimusi. Selgus ka, et ühe vastaja osakond oli Riigikantseleiga kokku leppinud, et jätkusuutlikkus on üksnes tehniline termin ning üldkasutatav väljend peaks hoopiski olema kestlik areng.

Autor toob välja ka ettepanekud tulevasteks uuringuteks:

- Uuring, mille vastu tundis huvi ka intervjueritav oleks teemal, et kuidas jätkusuutlikkuse sõna Eestisse jõudis. Samuti, mis on need tegurid, tänu millele selle tõlgendus on aja jooksul nii palju muutunud.
- Jätkusuutlikkust kajastatakse ka arengukavades, hangetes jne. Huvitav oleks uurida, mis tähendus jätkusuutlikkusele on antud erinevates dokumentatsioonides – kas tõlgendus ühtib?
- Riigiasutusel oleks kasulik sarnane uuring läbi viia ka oma organisatsioonisiselt. See võib anda kasulikku sisendit, kas majast väljapoole minev informatsioon on samasugune.
- Teostada uuring üleriigiliselt, kus küsitakse inimestelt nende tõlgendusi kolmele jätkusuutlikkuse komponendile, mis leiavad käsitlust McKenzie (2004) uuringus – keskkondlik-, majanduslik- ja sotsiaalne jätkusuutlikkus.

Intervjuus osalejad selgitasid jätkusuutlikkust vastavalt oma töökogemusele ja arusaamale. Kindlasti ei saaks ainult selle lõputöö põhjal ära defineerida selle mõiste tähendust, kuid see töö on tõestus, et selline probleem avalikus sektoris ning võib-olla ka laiemalt eksisteerib. Kindlasti vajaks antud teema edasist uurimist, et ühel päeval leiaks jätkusuutlikkus kindla definitsiooni. Keskkonnaalased probleemid ja küsimused on tänapäeval saavutanud üleüldse väga suure kajastuse ehk käesoleva uurimistöo eesmärk on vägagi aktuaalne.

SUMMARY

THE DEFINITION OF SUSTAINABILITY IN THE PUBLIC SECTOR

Sustainability as a concept, that is known today, was first introduced by a Saxon man in the 1700s. It was written in a book named *Sylvicultura oeconomica* and described how the German forest industry should take down as many trees as there will regrow. (Spindler 2013) Sustainability was seen as a way to use resources more strategically and therefore do less damage to the environment.

The word “sustainability” is found everywhere today: in advertising, goal setting and product packaging. Sustainability and the general green way of thinking are also a very big trend in the field of marketing. A closer look reveals that there is no uniform definition of this concept and that everybody seems to interpret it as they wish. The plethora of interpretations may make the debate on sustainability more interesting, but it is necessary to narrow the definitions in order to set realistic goals and action plans. The word may seem like a buzzword that is being portrayed by the media way too often, but there is a deeper problem behind it.

While preparing the research, it became clear that the problem really exists and that public authorities have difficulties in defining the word cohesively. Confusion in the interpretation of the concept makes it difficult to communicate sustainability topics both within the working place, between institutions and to the general public.

The research question is how public authorities understand sustainability in the public sector. The author considers that it is important to know how the governing bodies of the state define such a concept. Finding different definitions is also the goal of this bachelor's thesis. If there is a mismatch between several different ministries, this could be a place for discussion and reflection – are we still moving in the same direction?

The problem addressed by this thesis is that there are too many definitions of sustainability, which also creates difficulties for public sector workers. This is a very new subject, as no such study has been conducted in the public sector before. The word sustainability is increasingly used by

different people and by institutions, without any explanation of how the word is interpreted by the user.

Environmental awareness is a growing trend and is also illustrated by consumer behavior. The study of the 2020 master's thesis (Pajur, Saaroja) revealed that companies that reflect sustainability-related indicators on their company's website were more economically successful than Estonian companies on average. This means that the marketing industry would also benefit from the results of such research, as it helps to navigate through words or meanings and perhaps also helps to find a more correct concept to describe the green way of thinking of one's own company. As sustainability and environmental awareness are very important at the national level, they also provide guidance on how companies must regulate their work in order to comply with European Union directives, therefore this dissertation examines public sector interpretations of sustainability.

The theoretical part of the dissertation provides an overview of how the sustainability movement began and culminated throughout history. The results of previous studies aimed at defining sustainability are also examined. To answer the research question, the author conducted interviews with employees of several government agencies to explore their understanding of sustainability. The interviews were semi-structured due to the comprehensiveness of the topic. Semi-structure also gave the freedom to explore some topics in more depth or to move organically to discover topics earlier. In the empirical part, the author also describes the choice of the cross-case analysis method and the formation of a sample group.

The study confirmed that the problem of defining sustainability certainly exists in the public sector. Four people's interpretations of one word were different, so it can be concluded that the same situation exists for a wider sample group also. All respondents emphasized the importance of discussing what this term means, as it would reduce disagreements between agencies and simplify the work in general.

With regard to the input gathered from the interviews, the author points out two approaches when examining the definition of sustainability:

- From the point of view of the organization;
- Guidance received from the European Union.

In the first approach, the institution is aware of its purpose, which, according to the respondent, is to provide a service to society in the long run. The sustainability of the service must be guaranteed. Examining this approach, it was found that personnel policy and people's awareness of the importance of this function contribute to sustainability. Good initiatives from the human resource department motivates people to come and stay at the given workplace. Of course, people are also motivated to work by knowing that their activities are important, so there must always be public acceptance that the work of public institutions are important.

The European Union often provides input on a variety of topics. Interviewees sought to give meaning to this concept through models similar to the McKenzie approach he introduced in 2004. The model presented by one respondent consisted of exactly the same components – the environment, society and the economy. The second respondent's approach was due to his work in the financial field, three parts were environmental, social and governance, more broadly known as ESG. The interviewees' treatment did not concern the interconnectedness and interdependence of these parts. One respondent's work concerned the distribution of UN grants, therefore defined sustainability using two other expressions instead - the duration requirement and the ancillary conditions associated with the use of the grant.

Interviewees explained sustainability according to their work experience and understanding. Certainly, the meaning of this term could not be defined solely on the basis of this dissertation, but this work is proof that such a problem exists in the public sector and perhaps more broadly. There is certainly a need for further research into this issue so that one day sustainability can find a definite definition. Today, environmental problems and issues have gained a great deal of coverage, therefore the aim of this research is very relevant.

KASUTATUD ALLIKATE LOETELU

- About the Sustainable Development Goals*. United Nations environment programme.
Kättesaadav: <https://www.unep.org/explore-topics/sustainable-development-goals/about-sustainable-development-goals#people>, 15. aprill 2021.
- Bentele, G., Nothhaft, H. (2011). *Trust and Credibility as the Basis of Corporate Social Responsibility*. Kättesaadav: https://www.researchgate.net/publication/289416352_Trust_and_Credibility_as_the_Basis_of_Corporate_Social_Responsibility_Mass-Mediated_Construction_of_Responsibility_and_Accountability, 11. mai 2021.
- Caradonna, J. L., (2014). *Sustainability: a history*. New York: Oxford University Press.
- Davis, K. (1960). Can Business Afford to Ignore Social Responsibilities. *California Management Review*.
- Ehrenfeld, J. R. (2001). *Designing 'sustainable' product/service systems*.
https://www.researchgate.net/publication/3942154_Designing_'sustainable'_productservice_systems, 11. mai 2021.
- Friedman, H. H., Friedman, L. W. (2009). *The Role of Information Technology in Corporate Social Responsibility*. Kättesaadav: https://www.researchgate.net/publication/263659197_The_role_of_information_technology_in_corporate_social_responsibility, 11. mai 2021.
- Friedman, H. H., Friedman, L. W. (2010). *Dying of Consumption? Voluntary Simplicity as an Antidote to Hypermaterialism*. Kättesaadav: https://www.researchgate.net/publication/228175663_Dying_of_Consumption_Voluntary_Simplicity_as_an_Antidote_to_Hypermaterialism, 11. mai 2021.
- Giddings, B., Hopwood, B., O'Brien, G. (2002). Environment, economy and society: fitting them together into sustainable development. *Sustainable Development*, 10, 187–196.
- Gross, M. (2017). *Jätкусиutlikkust kirjeldava informatsiooni kajastamise praktika Eesti ettevõtetes aastatel 2014-2015*. (Magistritöö) Tartu Ülikooli majandusteaduskond, Tartu.

- Heinberg, R. (2004). *Powerdown*. Kanada: New Society Publishers.
- Hollender, J. (2004). What Matters Most: Corporate Values and Social Responsibility. *California Management Review*.
- Johnston, P., Everard, M., Santillo, D., Robèrt, K. (2007). Reclaiming the Definition of Sustainability. *Environmental Science and Pollution Research*. 60-66.
- Leaders summit 2010: building a new era of sustainability*. UN Global Compact. Kättesaadav: https://d306pr3pise04h.cloudfront.net/docs/summit2010%2F2010_Leaders_Summit_Report.pdf, 10. aprill 2021.
- Maailma Keskkonna- ja Arengukomisjon. (1987). *Our Common Future*. Oxford: Oxford University Press.
- McKendrick, N., Brewer, J., Plumb, J. H. (1982). *The Birth of a Consumer Society: The Commercialization of Eighteenth-Century England*. Bloomington: Indiana University Press.
- McKenzie, S. (2004). Social sustainability: towards some definitions. *Hawke Research Institute Working Paper Series*, 27.
- Owens, K. A., Legere, S. (2015). What do we say when we talk about sustainability. *International Journal of Sustainability in Higher Education*, 16, 367 – 384.
- Pajur, A., Saaroja, A. (2020). *Jätkusuutlikkuse kajastamine Eesti ettevõtete veebilehtedel ja selle seos majandusliku edukusega*. (Magistritöö) Tartu Ülikooli majandusteaduskond, Tartu.
- Schamardin, P. (2020). *Vastutustundlik investeerimine - eilne, tänane või homme päev?* SEB. Kättesaadav: <https://www.seb.ee/foorum/pension/vastutustundlik-investeerimine-eilne-tanane-voi-homme-paev>, 8. mai 2021.
- Schumacher, E. F. (2010). *Small Is Beautiful: Economics as if People Mattered*. New York: Harper Perennial.
- Spindler, E. A. (2013). The History of Sustainability: The Origins and Effects of a Popular Concept. *Sustainability in Tourism*, 9–31.

- Sutton, P. (2000). *Sustainability: what does it mean*. Kättesaadav: <http://www.green-innovations.asn.au/sustblty.htm>, 14. aprill 2021.
- Thomas, K. (1983). *Man and the natural world*. London: Penguin Books Ltd.
- Vastutustundlik Ettevõtluse Indeks. Vastutustundliku Ettevõtluse Foorum. Kättesaadav: <https://indeks.csr.ee/>, 15. aprill 2021.
- Visser, W. (2011). *The Ages and Stages of CSR: Towards the Future with CSR 2.0*. Kättesaadav: https://www.researchgate.net/publication/318096937_The_Ages_and_Stages_of_CSR_Towards_the_Future_with_CSR_20, 11.mai 2021.
- Waddock, S., Googins, K. G. (2011). The Paradoxes of Communicating Corporate Social Responsibility. *The Handbook of Communication and Corporate Social Responsibility*. (23–43). John Wiley & Sons, Inc.
- Wheeler, D., Colbert, B., Freeman, R. E. (2003). *Focusing on Value: Reconciling Corporate Social Responsibility, Sustainability and a Stakeholder Approach in a Network World*. Kättesaadav: https://www.researchgate.net/publication/38174514_Focusing_on_Value_Reconciling_Corporate_Social_Responsibility_Sustainability_and_a_Stakeholder_Approach_in_a_Network_World, 11. mai 2021.
- White, M. A. (2013). Sustainability: I know it when I see it. *Ecological Economics*, 86, 213–217.
- Williams, M. (2006). *Deforesting the earth: from prehistory to global crisis: an abridgment*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Wolfe, J. (2016). *The Industrial Revolution : Age of Revolution*. New York: Britannica Educational Publishing.

LISAD

Lisa 1. Hartfordi ülikooli uuringu vastanute seas enim esinenud sõnad jätkusuutlikkuse defineerimisel

Kõik grupid	Sõnade esinemine	Õpilased	Sõnade esinemine	Töötajad	Sõnade esinemine	Õppejõud	Sõnade esinemine
ressurss	59	kasutama	26	ressurss	9	ressurss	22
kasutama	52	ressurss	25	kasutama	9	kasutama	14
keskkond	28	keskkond	14	kestma	5	energia	9
säilitada	21	säilitada	11	praegune	4	tulevik	8
energia	19	aeg	11	pikk	4	ilma	7
ülal pidama	18	pikk	9	säilitada	4	generatsioon	6
aeg	18	ülal pidama	9	tarbima	3	elama	6
ilma	18	ilma	9	jätkama	3	kohtuma	6
pikk	17	jooksul	8	kestma	3	loodus	6
tulevik	16	Maa	7	energia	3	jooksul	6
jooksul	14	energia	7	keskkond	3	säilitada	6
põhjus	14	jätkama	7	tulevik	3	keskkond	5
jätkama	13	elama	6	generatsioon	3	ülal pidama	5
vajadus	13	põhjus	6	ülal pidama	3	vajadus	5
kestma	12	suund	6	produkt	3	produkt	5
elama	12	kestma	5	põhjus	3	taastuv	5
produkt	12	tulevik	5	aeg	3	põhjus	5
suund	12	vajadus	5	vajadus	3	suund	5
Maa	10	taastuv	5	püsiv	2	jätkama	4
generatsioon	10	jätkama	4	praktika	2	selge	4
loodus	10	inimesed	4	taaskasutamise	2	aeg	4
taastuv	10	periood	4	päästma	2	kompromisse tegema	3
selge	9	produkt	4	ühiskondlik	2	tarbima	3
praegune	8	ellu jääma	4	ilma	2	loomaa	3
kestma	8	saadaval	3	suund	1	kahjustama	3

Allikas: Owens, Legere (2015), autori koostatud

Lisa 2. Jätkuutlikkuse kontseptsioonid erinevate autorite poolt

Autor	Definitsioon
Davis 1960	Sotsiaalsel vastutusel on kaks poolt: ettevõtete kohustus üldsuse heaolu mõjutavate majandusarengute osas (täielik tööhõive, inflatsiooni kontrollimine, konkurentsi säilitamine) ning kohustus toetada ja arendada inimlikke väärtusi (moraal, koostöö, motivatsioon ja eneseteostus tööl). Vastavalt sellele tähistab mõiste "sotsiaalne vastutus" ettevõtetele nii sotsiaalmajanduslikke kui ka sotsiaalinimlikke kohustusi teiste poolte ees.
Carroll 1979	Ettevõtete sotsiaalne vastutus hõlmab majanduslikke, juriidilisi, eetilisi ja diskreetseid ootusi, mis ühiskonal antud hetkel ettevõtete suhtes on.
Drucker 1982	Ettevõtte sotsiaalne vastutus muudab sotsiaalse probleemi majanduslikuks võimaluseks ja majanduslikuks kasuks, tootlikkuseks, inimpädevuseks, hästi tasustatud tööks ning rikkuseks.
WCED 1987	Jätksuutlik areng rahuldab praeguseid vajadusi, seadmata ohtu tulevaste põlvkondade võimalused oma vajaduste täitmiseks.
Ehrenfeld 2001	"Jätksuutlikkus on kogu süsteemi, mille nimi on Maa, omadus". Jätksuutlikkus kui võimalus tähendab, et inimesed ja muud eluvormid kestavad maa peal igavesti. See tähendab head ja tähendusrikast elukorraldust, sisaldades õigluse, vabaduse ja väärikuse aspekte. Jätksuutlikkus on eesmärgistatud tegevus, tulevikuvision, mis saavutab õitsengu määramatuks ajaks ja millest lähtudes on määratletud meie praegune olemisviis.
Hollender 2004	Sotsiaalne vastutus tähendab eelkõige, kuidas meie, kui ettevõtted, töötajad, kliendid ja investorid, saame kaasa lüüa ja aidata teistel ärivaldkondadel areneda suunas, mis kasvataks positiivset mõju maailmale.
Friedman. Friedman 2009, 2010	Ettevõtete sotsiaalne vastutus on (sarnaselt Hollenderile 2004): pidev eesmärgistatud eetiline käitumine (austus inimeste, kogukondade, ühiskonna, keskkonna vastu) ja majandusarengule kaasaaitamine.
Visser 2011	Ettevõtete sotsiaalne vastutus on viis, kuidas ettevõtlus loob majandusarengu, hea valitsemistava, huvigruppide reageerimise ja keskkonna parandamise kaudu ühiskonnas järjepidevalt ühist väärtust. Ettevõtte sotsiaalne vastutus on integreeritud süsteemne lähenemisviis, mis suurendab, aga ei hävita majanduslikku, sotsiaalset, inim- ja looduskapitali.

Lisa 2 järg

Autor	Definitsioon
Waddock, Googins 2011	Ettevõtte sotsiaalne vastutus on selgesõnaline ja vabalt valitud sotsiaalne või ökoloogiliselt kasulik tegevus, mille kaudu ettevõtted kohustuvad ühiskonnale kasu tooma. See hõlmab heategevuslikku ja vabatahtlikku tegevust, ettevõttesiseseid suhteid ja muid prosotsiaalseid (teiste eest hoolitsemine, koostöö, sõbralikkus, abistamine, vastutusvõimelisus, suuremeelsus, enesekeskuse puudumine) algatusi.

Allikas: Davis 1960; Carroll 1979, viidatud Bentele, Nothhaft 2011 vahendusel; Drucker 1982, Maailma Keskkonna- ja Arengukomisjon (WCED) 1987, viidatud Wheeler *et al.* 2003 vahendusel; Ehrenfeld 2001; Friedman, Friedman 2009, 2010; Hollender 2004; Visser 2011; Waddock, Googins 2011. (Pajur, Saaroja 2020, 11

Lisa 3. Intervjuu kava

- Enesetutvustus koos intervjuu eesmärgiga.
- Kas on oluline leida ühine arusaam jätkusuutlikkusele? Miks?
- Kas usute, et riigiasutuste arusaam jätkusuutlikkusest erineb?
- Palun nimetage 5 märksõna, mis seostuvad teil sõnaga “jätkusuutlikkus”.
- Kuidas defineerib jätkusuutlikkust teie organisatsioon?
- Kuidas suhtute/Kas te leiate, et teie jätkusuutlikkuse arusaama
kommunikeerimine väljapoole on oluline?
- Tänusõnad, intervjuu lõpp

Lisa 4. Transkriptsioonid intervjuudest *Google Drive* lingina

<https://drive.google.com/drive/folders/1stIdQSRbzJKwN6H3snJivsAybZ3Ddbqj?usp=sharing>

Lisa 5. Lihtlitsents

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks¹

Mina Hanna-Maria Mets

1. Annan Tallinna Tehnikaülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose Jätkusuuutlikkuse mõiste avalikus sektoris, mille juhendaja on René Arvola,
  - 1.1 reprodutseerimiseks lõputöö säilitamise ja elektroonse avaldamise eesmärgil, sh Tallinna Tehnikaülikooli raamatukogu digikogusse lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
  - 1.2 üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tallinna Tehnikaülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas Tallinna Tehnikaülikooli raamatukogu digikogu kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. Olen teadlik, et käesoleva lihtlitsentsi punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest ning muudest õigusaktidest tulenevaid õigusi.

_____ (kuupäev)

¹ Lihtlitsents ei kehti juurdepääsupiirangu kehtivuse ajal vastavalt üliõpilase taotlusele lõputööle juurdepääsupiirangu kehtestamiseks, mis on allkirjastatud teaduskonna dekaani poolt, välja arvatud ülikooli õigus lõputööd reprodutseerida üksnes säilitamise eesmärgil. Kui lõputöö on loonud kaks või enam isikut oma ühise loomingulise tegevusega ning lõputöö kaas- või ühisautor(id) ei ole andnud lõputööd kaitsvale üliõpilasele kindlaksmääratud tähtajaks nõusolekut lõputöö reprodutseerimiseks ja avalikustamiseks vastavalt lihtlitsentsi punktidele 1.1. ja 1.2, siis lihtlitsents nimetatud tähtaja jooksul ei kehti.